

Τρίτο Διεπιστημονικό Συνέδριο
Ανθρώπινα Δικαιώματα
την Εποχή της Πληροφορίας

Σημεία αναφοράς ιστορίας, δικαίου,
δεοντολογίας και πολιτισμού

Κύρια ομιλία

Η ελευθερία λόγου στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου-με ιδιαίτερη αναφορά σε υποθέσεις που αφορούν την αναζήτηση της ιστορικής αλήθειας, τις πολιτισμικές αξίες και το σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο

Στέφανος Σταύρος

*Δικηγόρος, LL.M London School of Economics,
PhD Queen Mary College, MBA (Henley)*

Η ελευθερία της έκφρασης, στην οποία παραπέμπει ο τίτλος του Συνεδρίου, απασχολεί συχνά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΑΔ). Διάφορες υποθέσεις που έχουν φτάσει στο Στρασβούργο αφορούν την ιστορική αλήθεια, τις ευρωπαϊκές πολιτισμικές αξίες και την κοινή πολιτιστική μας κληρονομιά, καθώς και το σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο-ζητήματα, δηλαδή, που ταιριάζουν με την θεματική πολλών εισηγήσεων. Διατρέχοντας τις σχετικές αποφάσεις, ιδίως αυτές όπου η ελευθερία του λόγου συγκρούεται με άλλα δικαιώματα, διαβλέπει κανείς μια υποβόσκουσα ένταση μεταξύ του ευρωπαϊκού και άλλων μοντέλων προστασίας. Άλλες αποφάσεις του ΕΔΑΔ θέτουν ερωτήματα για τον τρόπο που κατανοούμε την ίδια την έννοια της πληροφορίας. Και μια τρίτη κατηγορία μας καλεί να προβληματιστούμε σχετικά με τα όρια του ελέγχου που μπορεί να ασκήσει το Στρασβούργο επί αυτορρυθμιζόμενων κλάδων, όπως το διαδίκτυο και η δημοσιογραφία. Οι σχετικές με την ακαδημαϊκή ελευθερία, τέλος, υποθέσεις δείχνουν ότι τυχόν εκπώσεις στην προάσπιση της ελευθερίας του λόγου σε ένα σύστημα κανόνων μπορούν εύκολα να οδηγήσουν στην ακύρωση σημαντικών γενικότερων κατακτήσεων σε έναν από τους πιο κρίσιμους για τις σημερινές δημοκρατίες τομείς.

Πρώτη θεματική ενότητα

Ελευθερία λόγου και έκφρασης

Η προστασία του ατομικού δικαιώματος στο απόρρητο των επικοινωνιών

Χρήστος Ράμμος

Πρόεδρος της Αρχής Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών

Τα θέματα της εισήγησης είναι: 1. Η γένεση από τη μήτρα του ευρύτερου δικαιώματος στο απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου ενός ιδιαιτέρου δικαιώματος σχετιζόμενου με την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών. 2. Ο λόγος για τον οποίο είναι τόσο σημαντικό και πρέπει να είναι απολύτως απαραβίαστο το διακριτό αυτό δικαίωμα στην προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών, ειδικά στην εποχή μας. 3. Ποια είναι η σχέση του δικαιώματος στην προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών με το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, αν υπάρχει σαφής οριοθέτηση μεταξύ τους και ποια είναι αυτά τα όρια. 4. Ποιες αρμοδιότητες, άλλως ποιες εξουσίες έχει αναθέσει το Σύνταγμα και ο συνάδων με αυτό τυπικός νόμος στην ΑΔΑΕ, για τη διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών, ειδικά σε ό,τι αφορά τον έλεγχο των άρσεων του απορρήτου των επικοινωνιών (των αποκαλούμενων επίσης νόμιμων επισυνδέσεων).

Διαχείριση Δημοσιογραφικών Πηγών: Τα θεμελιώδη ερωτήματα, αλλά και διλήμματα διασφάλισης της δημοσιογραφικής δεοντολογίας

Γιάννης Πολίτης

Δημοσιογράφος, Πολιτικός Αναλυτής, Αντιπρόεδρος του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου

Βασική αρχή λειτουργίας της ενημέρωσης είναι η εξεύρεση πηγών από τους δημοσιογράφους, οι οποίες είτε δίνουν την πρωτογενή πληροφορία είτε την επεξηγούν και δίνουν παραμέτρους ενός γεγονότος που συχνά οδηγούν σε ανατροπές. Ποιες είναι αυτές οι πηγές; Πώς τις βρίσκει ο δημοσιογράφος; Πώς τις εμπιστεύεται; Πώς τον εμπιστεύονται; Αυτή είναι η πιο δύσκολη διαδικασία της ερευνητικής δημοσιογραφίας. Πώς διασφαλίζονται τα προσωπικά δεδομένα; Ο δημοσιογράφος, κατά την άσκηση των καθηκόντων του, έρχεται αντιμέτωπος με κανόνες δικαίου; Αυτά τα ζητήματα θα πραγματευτεί η εισήγηση.

Απαγόρευση της παραπληροφόρησης και του μισαλλόδοξου λόγου: Περιορισμοί ή ενίσχυση της πληροφόρησης;

Λίνα Παπαδοπούλου

Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου Νομικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ο ανταγωνισμός μεταξύ του ευρωπαϊκού μοντέλου ρύθμισης του λόγου και επιβολής περιορισμών στην παραπληροφόρηση και τον μισαλλόδοξο λόγο, και του πιο επιτρεπτικού αμερικανικού μοντέλου φαίνεται να επικαιροποιείται και να κρίνεται, πλέον, στο ψηφιακό «γήπεδο» και δη στις ψηφιακές πλατφόρμες και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η πλάστιγγα δείχνει να κλίνει, μετά τις δυναμικές νομοθετικές παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα ανησυχητι-

κά για τη δημοκρατία αποτελέσματα του αρρύθμιστου διαδικτυακού λόγου στις ΗΠΑ, προς την ευρωπαϊκή προσέγγιση. Αυτό επιτυγχάνεται και μέσα από τη συνεχή -όσο και επίπονη- συνεργασία των ευρωπαϊκών οργάνων με τις μεγάλες πλατφόρμες (ιδίως *Facebook*, *Microsoft*, *Apple*, *Amazon*, *Netflix*, *Google*, *ΜΕΤΑ* κ.λπ.).

Ακαδημαϊκή ελευθερία και ελευθερία άποψης σε εποχές μισαλλοδοξίας και φανατισμού

Σωτήρης Λίβας

*Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα Ξένων Γλωσσών,
Μετάφρασης και Διερμηνείας, Ιονίου Πανεπιστημίου,
Μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνομώνων για τη
Ρητορική Μίσους του Συμβουλίου της Ευρώπης*

Η ελευθερία της ακαδημαϊκής έκφρασης, της άποψης, του περιεχομένου της διδασκαλίας, αλλά και του αντικειμένου και του τρόπου έρευνας, η οποία προστατεύεται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) (άρθρα 9 και 10) και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΑΔ), δέχεται ποικιλόμορφες πιέσεις τα τελευταία χρόνια. Οι πιέσεις αυτές οφείλονται τόσο στη σύνδεση της έρευνας με συγκεκριμένες θεματικές που επιβάλλουν την αναζήτηση ταχέα εφαρμόσιμων αποτελεσμάτων, όσο και σε πολιτικές και κοινωνικές επιταγές που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το πλαίσιο λειτουργίας των πανεπιστημίων και των μεγάλων ερευνητικών κέντρων παντού. Στην εισήγηση παρουσιάζονται πρόσφατες πολεμικές που σχετίζονταν με τον τρόπο με τον οποίο ο ακαδημαϊκός κόσμος ασχολήθηκε με ζητήματα της διεθνούς πολιτικής και κοινωνικής επικαιρότητας.

Εφημερίδες, blogs, chats, influencers, η πληροφορία και η ελευθερία έκφρασης στην ψηφιακή εποχή

Πόπωτας Κώστας

Δικηγόρος, πρ. Προϊστάμενος Τμήματος Δικαστηρίου
της Ευρωπαϊκής Ένωσης, LL.M Δρ (υπ.) TABM,
Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μέλος ΕΟ ΙΗΡC

Οι νομικές τοποθετήσεις γύρω από την πληροφορία και τις διάφορες εκφάνσεις της ελευθερίας έκφρασης (ελευθερία λόγου, τέχνη, ακαδημαϊκή ελευθερία, πρόσβαση στην πληροφορία κ.λπ.) αλλάζουν με τον χρόνο και ανάλογα με τις νέες κοινωνικές συνθήκες και καινοφανείς εκδηλώσεις ή τις τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της διαχείρισης πληροφορίας. Αυτή η εξελικτική και διαλεκτική σχέση αναπτύσσεται σε δύο άξονες συγκρούσεων: τον ανταγωνισμό μεταξύ ρυθμιστικού πλαισίου και της τεχνολογικής ανάπτυξης αφενός, και τη σύγκρουση του δικαιώματος στην έκφραση με άλλα δικαιώματα, όπως ο σεβασμός της προσωπικότητας και η προστασία προσωπικών δεδομένων. Εντούτοις, οι βασικές αρχές προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης παραμένουν ουσιαστικά αυτούσιες, με κεντρικό πυρήνα διεθνείς και οι εθνικές νομικές διατάξεις. Αν στο σύμπλοκο αυτό φαινόμενο οι πρώτες αντιδράσεις, αρχής γενομένης από τις εφημερίδες, καθόρισαν τη φιλοσοφία της προσέγγισης, οι διακυμάνσεις της αντιμετώπισης μέσα από τις συγκρούσεις της ελευθερίας έκφρασης με άλλα δικαιώματα έχουν αποκτήσει διαφορετικές διαστάσεις, όταν πλέον η πληροφορία διαχέεται μέσα από ηλεκτρονικά υπόβαθρα, όπως στην περίπτωση διασταυρώσεων επικαλυπτόμενων δικαιωμάτων π.χ. για την προστασία προσωπικών δεδομένων των φορέων δικαιωμάτων στα ονόματα χώρου (*domain names*).

Η αναλογική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων με βάση προηγούμενες εμπειρίες αποδείχθηκε συχνά ανεπαρκής, όταν οι παραδοσιακοί ρόλοι, π.χ. του εκδότη εντύπου, δεν βρίσκουν ανάλογο στην περίπτωση των *blogs* και των *influencers*. Παράλληλα, η διαρκής προσπάθεια της τεχνολογικά υποβοηθούμενης αξιοποίησης της πληροφορίας να επεκταθεί, ακόμη και αν η χρήση δεν έχει νομικά ρυθμιστεί, και οι πολλές πλέον πηγές ενημέρωσης σε ψηφιακό και υπερεθνικό

περιβάλλον επιτείνουν την αντίστοιχη αέναη προσπάθεια ρυθμιστικής εξισορρόπησης των χρήσεων της πληροφορίας με τρόπο που να μην περιορίζει την ελευθερία έκφρασης. Αν είναι κάτι βέβαιο αυτή τη στιγμή, αυτό είναι ότι αυτή η ατέρμονη διαλεκτική σχέση μεταξύ της ελευθερίας έκφρασης και του ελέγχου διαχείρισης της πληροφορίας δεν θα βρεθεί σε σχέση ισορροπίας. Το καλύτερο που μπορεί κανείς να ελπίζει είναι να μειωθεί ο χρόνος αντίδρασης του δικαϊκού συστήματος απέναντι σε φαινόμενα διόγκωσης και μεταχρήσης της πληροφορίας που απολήγουν σε κατάχρηση του δικαιώματος ελευθερίας έκφρασης.

Ασφάλεια στο Διαδίκτυο: Ελληνική Πραγματικότητα και Ευρωπαϊκή Προοπτική

Φραγκοπούλου Παρασκευή (Βιβή)

*Συντονίστρια Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Δικτύου, Ίδρυμα
Τεχνολογίας και Έρευνας, Καθηγήτρια Πληροφορικής, Τμήμα
Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Πληροφορικής
του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου*

Θα παρουσιάσουμε τη λειτουργία του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου *SaferInternet4Kids*, το οποίο λειτουργεί υπό την αιγίδα του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ), από τον Ιούλιο του 2016. Το Κέντρο περιλαμβάνει τρεις διακριτές δράσεις: τον άξονα ενημέρωσης, τη γραμμή βοήθειας *Help-line* (210-6007686) και την Ανοικτή Γραμμή Αναφοράς Παράνομου Περιεχομένου *SafeLine*. Το Κέντρο λειτουργεί υπό την ομπρέλα, καθοδήγηση και συντονισμό των Ευρωπαϊκών Οργανισμών *Insafe/INHOPE* που ως σκοπό έχουν τη χάραξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής σε ό,τι αφορά στην ασφάλεια στο διαδίκτυο, ειδικότερα για τις ευάλωτες ομάδες, αλλά και για παιδιά και νέους.

Ένας από τους βασικούς άξονες λειτουργίας του Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου είναι η προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού στον ψηφιακό κόσμο, καθώς η ραγδαία ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών δημιουργεί νέες προσκλήσεις και κινδύνους, όπως η πρό-

σβαση σε ακατάλληλο περιεχόμενο, ο κυβερνοεκφοβισμός, η παραβίαση της ιδιωτικότητας, η παραπληροφόρηση και η κατάχρηση των τεχνολογιών της τεχνητής νοημοσύνης.

Θα γίνει αναφορά σε πρόσφατες εξελίξεις στο Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, όπως στην Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA – *Digital Services Act*), στην Οδηγία για τις Αθέμιτες Εμπορικές Πρακτικές (UCPD – *Unfair Commercial Practices Directive*), στην Οδηγία για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων (AVMSD – *Audiovisual Media Services Directive*), καθώς και στην πολύ πρόσφατη Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη (AIA – *Artificial Intelligence Act*). Επίσης, θα γίνει αναφορά στο πως αυτά τα νομοθετήματα συμβάλλουν στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών, όπως το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και στην ελευθερία της σκέψης, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, το δικαίωμα στο παιχνίδι και το δικαίωμα της προστασίας από την οικονομική εκμετάλλευση.

Τεχνολογία και ανθρώπινα δικαιώματα: μια ματιά μέσα από το πρίσμα των ερευνών και των εκστρατειών της Διεθνούς Αμνηστίας για τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, τα λογισμικά παρακολούθησης και την ελευθερία του τύπου

Δημόπουλος Χρήστος

Διευθυντής Διεθνούς Αμνηστίας-Τμήματος Ελλάδος

Στην εισήγηση αυτή θα γίνει αρχικά μια σύντομη παρουσίαση των βασικών αρχών της Διεθνούς Αμνηστίας και του τρόπου με τον οποίο εργαζεται πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα. Θα ακολουθήσει μια αδρή παρουσίαση των βασικών ευρημάτων και των προτάσεων της Διεθνούς Αμνηστίας μέσα από τρεις σχετικά πρόσφατες έρευνές της, οι οποίες έγιναν με τη βοήθεια του ‘*Security Lab*’ και του ‘*Amnesty Tech*’ του οργανισμού: “*Driven into the darkness: How TikTok ‘for you’ feed encourages self-harm and suicidal ideation*”, “*I feel exposed: Caught in TikTok’s surveillance web*” και *The Predator Files: Caught in the net. The global threat from ‘EU regulated’ spyware*”. Θα

κλείσουμε με μια αναφορά στη σημασία της ελευθερίας του τύπου μέσα από το πρίσμα της εκστρατείας της Διεθνούς Αμνηστίας για την περίπτωση του *Julian Assange* και το δικαίωμα των πολιτών στη γνώση και στην πληροφόρηση πάνω σε θέματα πολύ σοβαρού δημοσίου ενδιαφέροντος.

Η έννοια της ‘ψηφιακής κυριαρχίας’ στην Ευρώπη: Ο ρόλος της νομολογίας του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι πρόσφατες εξελίξεις στο κανονιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μαρία-Λουίζα Δεύτου

*Διδάκτωρ Νομικής, Επιστημονική Συνεργάτης του Ιδρύματος
Μαραγκοπούλου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*

Αρχής γενομένης από τις αποφάσεις *Schrems I* και *Schrems II* του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει καταστήσει σαφή τη φιλοδοξία της να εφαρμόσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα, αλλά και ειδικότερα, το ενωσιακό επίπεδο προστασίας των προσωπικών δεδομένων, στην ψηφιακή τεχνολογία παγκοσμίως, επεκτείνοντας έτσι την ψηφιακή της κυριαρχία πολύ πέρα από τα όρια των συνόρων της ΕΕ. Η παρουσίαση αυτή εξετάζει την προσπάθεια της ΕΕ για «ψηφιακή κυριαρχία» (*digital sovereignty*) κυρίως επί των προσωπικών δεδομένων, όπως αυτή αντικατοπτρίζεται τόσο στη σχετική νομολογία του ΔΕΕ όσο και στις πρόσφατες νομοθετικές της πρωτοβουλίες (*GDPR, Digital Services Act-DSA, Digital Markets Act-DMA, AI Act*).

Διακίνηση δεδομένων revenge porn: Μια ιδιαίτερα βαριά προσβολή της ιδιωτικής ζωής και της αξιοπρέπειας

Γιώργος Νούσκαλης

Επίκουρος Καθηγητής Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, Νομική Σχολή Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η ιστορία της ψήφισης της διάταξης του άρ. 346 ΠΚ για την «εκδικητική πορνογραφία» αναλύεται με βάση τις κεντρικές επιταγές της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης για την πρόληψη και καταστολή της έμφυλης βίας, ιδίως σε βάρος των γυναικών και της προστασίας τους από διακρίσεις στον κοινωνικό χώρο. Η νεοπαγής διάταξη αφορά τη γενετήσια ζωή είτε ανηλίκων είτε ενηλίκων ατόμων. Το έννομο αγαθό είναι η γενετήσια τιμή και αξιοπρέπεια, ενώ συμπροστατεύονται και τα προσωπικά δεδομένα του θύματος χωρίς να είναι απαραίτητο εκδικητικό κίνητρο. Είναι νοητή η εφαρμογή του άρ. 82 Α για το ρατσιστικό έγκλημα. Προκύπτει πρόβλημα συρροής με το άρ. 38 παρ. 4 Ν 4624/2019, με τη λύση να δίνεται μέσα από την αρχή της επικουρικότητας, ενώ οπωσδήποτε αληθινή είναι η συρροή με τις διατάξεις περί προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας.

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Υπάρχει ζωή μετά τον θάνατο; Διαχείριση της ψηφιακής κληρονομιάς και των δικαιωμάτων που απορρέουν από τον θάνατο του προσώπου

Μιχαηλάκη Νατάσα

Νομικός, ΔΜΕ, Δρ Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Αντιπρόεδρος ΕΟ IHRC

Όσο και εάν εμφανίζεται πειστική στη θεωρία η εξομοίωση της ψηφιακής κληρονομιάς με την αναλογική, η μεταβίβαση με βάση το κληρονομικό δίκαιο του τεράστιου όγκου των ιδιαίτερων ψηφιακών δεδομένων, σε πρόσωπα διαφορετικά του αρχικού αποδέκτη, θέτει σε διακινδύνευση δικαιώματα (όπως το απόρρητο των επικοινωνι-

ών, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή το δικαίωμα στην προσωπικότητα) μεγάλου αριθμού προσώπων, και συγκεκριμένα των εν ζωή συνομιλητών ή ακολούθων ή φίλων του θανόντος. Η έλλειψη νομοθετικών ρυθμίσεων, τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο οδηγεί τους εθνικούς δικαστές να αποφαινόμενοι κατά περίπτωση, επί του επιτρεπτού ή μη της μεταβίβασης του ψηφιακού υλικού. Οι διάφορες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης εφαρμόζουν η κάθε μία τη δική της πολιτική και η νομική κοινότητα καλείται εκ νέου να παράσχει μία ενιαία ρύθμιση για να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων της ψηφιακής εποχής.

Δεύτερη Θεματική ενότητα

Τεχνητή Νοημοσύνη και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Η επίδραση της γενετικής ανάλυσης στα ανθρώπινα δικαιώματα: Βιοηθικές αρχές και ηθικά ζητήματα στην πρόληψη των γενετικών διακρίσεων

Κωνσταντίνος Σιμόπουλος

*Ομότιμος Καθηγητής Χειρουργικής ΔΠΘ, πρώην Πρύτανης
Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Ακαδημαϊκός
(α.μ.), Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Βιοηθικής*

Η Αλληλούχιση του DNA είναι η διαδικασία προσδιορισμού της αλληλουχίας νουκλεοτιδίων ενός δεδομένου θραύσματος DNA. Η αλληλουχία του DNA ενός έμβριου όντος κωδικοποιεί τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε αυτό να επιβιώσει (*whole genome sequencing*). Ωστόσο, η εφαρμογή της εγείρει πολλά ηθικά και βιοηθικά ζητήματα, όπως τα παρακάτω. *Ιδιωτικότητα και εμπιστευτικότητα*: η ασφάλεια των γονιδιωματικών δεδομένων και η προστασία της ιδιωτικής ζωής των ατόμων/κίνδυνος κατάχρησης των πληροφοριών για διακρίσεις στην έρευνα ή την ασφάλιση. *Συναίνεση και ενημέρωση*: ενημερωμένη συγκατάθεση πριν από τη διεξαγωγή αλληλουχίας γονιδιώματος με κατανόηση των πιθανών ευρημάτων και των συνεπειών τους. *Επιπτώσεις στην Οικογένεια*: η απόκτηση γνώσης για γενετικές παθήσεις που μπορεί να επηρεάσουν μέλη της οικογένειας και οι σχετικές ηθικές υποχρεώσεις. *Διαχείριση της πληροφορίας*: οι προκλήσεις στην ερμηνεία, διαχείριση και αποθήκευση της μεγάλης ποσότητας δεδομένων που παράγονται. *Δεοντολογία της έρευνας*: ηθικές συζητήσεις σχετικά με τη χρήση ανθρώπινου γονιδιώματος στην έρευνα, περιλαμβάνοντας θέματα που αφορούν την αξιοποίηση και

την κατοχύρωση. *Διακρίσεις και κοινωνική δικαιοσύνη*: κίνδυνοι και διακρίσεις βασισμένες στη γενετική πληροφορία και επιπτώσεις τους στην κοινωνική δικαιοσύνη. *Ανθρώπινα δικαιώματα*: εξέταση της αλληλουχίας γονιδιώματος μέσω του πρίσματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβάνοντας το δικαίωμα στην υγεία/προβληματισμοί σχετικά με τις μελλοντικές εφαρμογές της τεχνολογίας και τις προκλήσεις που μπορεί να ανακύψουν στην ηθική και τη βιοηθική.

Εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης στην Υγεία στην Ελλάδα: Η Γνώμη της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνοηθικής

Τροκάνας Θεόδωρος

*Νομικός, ΔΝ, Επιστημονικός Συνεργάτης Εθνικής Επιτροπής
Βιοηθικής και Τεχνοηθικής, ΣΕΠ Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η Γνώμη της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνοηθικής για τις Εφαρμογές της Τεχνητής Νοημοσύνης στην Υγεία στην Ελλάδα είναι το πρώτο επίσημο ελληνικό κείμενο που ασχολείται επισταμένως με το εξειδικευμένο ζήτημα του αντικτύπου της ανάπτυξης και χρήσης εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στην υγεία. Το θέμα είναι άκρως επίκαιρο, στο μέτρο που στη χώρα μας αφενός αναπτύσσονται αξιοσημείωτες σχετικές ερευνητικές πρωτοβουλίες, αφετέρου ολοένα και περισσότερες εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης καθιερώνονται στην κλινική πράξη. Η Γνώμη χαρτογραφεί τα ηθικά ζητήματα που εγείρουν οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης και τα προσεγγίζει μέσα από ένα συνδυασμό ηθικών, αλλά και λειτουργικών-διαδικαστικών αρχών, και διατυπώνει τεκμηριωμένες και υλοποιήσιμες προτάσεις για την αρμονική ενσωμάτωση των εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στο ελληνικό σύστημα παροχής υπηρεσιών υγείας.

Ανθρώπινα Δικαιώματα και Βιοηθική στην Ψηφιακή Εποχή: Το Παράδοξο της Τεχνολογικής Προόδου

Μαρία Κ. Χωριανοπούλου

*Επίκουρη Καθηγήτρια Πρακτικής Φιλοσοφίας-
Ιατρικής Ηθικής, Τμήμα Φιλοσοφίας, ΕΚΠΑ*

Η εισήγηση αναλύει τις δυναμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ τεχνολογικής καινοτομίας και ανθρώπινων δικαιωμάτων, καθώς και τις προκλήσεις που αναδύονται στο πεδίο της βιοηθικής. Παρουσιάζει το «παράδοξο» ότι ενώ η τεχνολογική πρόοδος προσφέρει εκπληκτικές δυνατότητες για τη βελτίωση του ανθρώπινου βίου, ταυτόχρονα εγείρει σοβαρά ηθικά ζητήματα για τη διατήρηση των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων. Αυτή η τεχνολογική πρόοδος δεν συνοδεύεται πάντα από μια ανάλογη εξέλιξη στην ανθρώπινη ηθική σκέψη και διάσταση, οδηγώντας σε ένα πλήθος νέων διλημμάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η τεχνητή νοημοσύνη, η βιοτεχνολογία και άλλες τεχνολογικές καινοτομίες διεισδύουν στην καθημερινότητα παράγοντας «νεοφανή ανθρώπινα δικαιώματα», ανακινώντας παράδοξα φιλοσοφικά και ηθικά ζητήματα. Το «παράδοξο της τεχνολογικής προόδου» αναδεικνύει την ταυτόχρονη δυνατότητα ενίσχυσης και υπονόμευσης των οικουμενικών αξιών και δικαιωμάτων, απαιτώντας μια ενδελεχή φιλοσοφική και ηθική ανάλυση.

Πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, μηχανές αναζήτησης: Ελέγχοντας τον λόγο στη δημόσια σφαίρα

Μαρίνα Ρήγου

*Επίκουρη Καθηγήτρια Δημοσιογραφίας, Πολιτικής και
Νέων Μέσων, Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ, ΕΚΠΑ*

Τα νέα μέσα, πυρήνας της ψηφιακής εποχής, ήδη ενταγμένα στην καθημερινότητά μας, μεταβάλλουν κάθε της διάσταση. Καθοριστικές είναι οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί και στη δημόσια σφαίρα,

το πεδίο στο οποίο διαμορφώνονται οι συνθήκες έκφρασης και σχηματισμού της κοινής γνώμης. Οι μεγάλες εταιρείες της *Silicon Valley* έχουν αναχθεί σε καθοριστικούς εξουσιαστικούς μηχανισμούς, ελέγχοντας τους όρους συγκρότησης της δημοσιότητας και ρυθμίζοντας τη συλλογική έκφραση. Ήδη από τα πρώιμα διαδικτυακά χρόνια οι μηχανές αναζήτησης έχουν αναχθεί σε πυλωρούς της πληροφορίας και σήμερα, οι εταιρείες πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναχθεί σε ελεγκτές των συνθηκών έκφρασης λόγου στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα. Ποιοί λοιπόν είναι οι όροι που ρυθμίζουν τη διαμόρφωση της ψηφιακής δημοσιότητας; Πώς η δυνατότητα της ελευθερίας της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφορία σχετικοποιούνται και περιορίζονται από τα φίλτρα διήθησης (*filter bubbles*), τα *fake news* ή τα *deepfakes* και τις προϋποθέσεις χρήσης που θέτουν οι ιδιωτικές εταιρείες στο χώρο που συγκροτήθηκε ως δημόσιος; Στην εισήγηση θα τεθούν τα ερωτήματα αυτά και θα επιχειρηθούν κάποιες απαντήσεις.

Ηλεκτρονική Δημοκρατία και τεχνητή νοημοσύνη: Φίλοι ή εχθροί;

Ακριβοπούλου Χριστίνα

*Επίκουρη Καθηγήτρια, Θεσμοί και Πολιτικές Προστασίας
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*

Η εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει την πολύ μεγάλη σημασία που έχει η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στη διαμόρφωση των σύγχρονων δημοκρατικών εκλογικών διαδικασιών, στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας, στην πολιτική διαπραγμάτευση και στη δημοκρατική διακυβέρνηση σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Παρά τον κεντρικό ρόλο που κατέχει η Τεχνητή Νοημοσύνη στη σύγχρονη δημοκρατική διαδικασία, ενέχει και σημαντικούς κινδύνους για την πολιτική αυτονομία, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία που αποτελούν ουσιώδη συστατικά της δημόσιας σφαίρας. Συνεπώς, η χρήση της στις πολιτικές διαδικασίες διακινδυνεύει την εμπιστοσύνη των πολιτών που αποτελεί και το κύριο νομιμοποιητικό θεμέλιο της άσκησης

της κρατικής εξουσίας στις σύγχρονες δημοκρατίες. Η εισήγηση θα εξετάσει τον τρόπο που τα σύγχρονα συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της συμμετοχής στις δημοκρατικές διαδικασίες και θα προτείνει μια σειρά από εγγυήσεις οι οποίες θα διασφαλίσουν και θα ενισχύσουν τη δημοκρατική νομιμοποίησή τους.

Η θεσμική ανατομία της δημοσιογραφικής πληροφόρησης. Από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης στις ψηφιακές πλατφόρμες, τα bots και την τεχνητή νοημοσύνη

Λαζαράκος Γρηγόρης

*Δικηγόρος, ΔΝ, Υπεύθυνος Προστασίας Προσωπικών
Δεδομένων Βουλής των Ελλήνων*

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχουν αποβεί στις μέρες μας απείρως ισχυρότερα των κλασικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, κυρίως ως προς τη διάδοση της πληροφορίας και την ανταλλαγή ειδήσεων και απόψεων σε όλα, ανεξαιρέτως, τα κοινωνικά στρώματα. Πολύ εύστοχα επισημαίνεται ότι «στο νέο αυτό περιβάλλον έχει συντελεσθεί η μέγιστη αποκέντρωση της ενεργητικής ελευθερίας της πληροφόρησης, η μέγιστη πραγμάτωση της ελευθερίας αναζήτησης και λήψης πληροφοριών, και η μέγιστη συγκέντρωση επιρροής στην κοινή γνώμη» (*Giovanni Pitruzzella*). Κάτω από αυτό το πρίσμα, στην εισήγηση θα εξεταστεί καταρχάς η κατοχύρωση του δικαιώματος στην πληροφόρηση και της ελευθερίας της έκφρασης υπό ευρεία έννοια, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και, εν συνεχεία, θα εκτεθεί ο έντονος, αλλά επίκαιρος προβληματισμός σε σχέση με την επάρκεια του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου στην εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, των bots και της τεχνητής νοημοσύνης.

Μπορεί ο αλγόριθμος να δικάσει; Η τεχνητή νοημοσύνη στη δικαιοσύνη

Τάσσης Σπύρος

*Δικηγόρος, LL.M. (Strathclyde University, UK), Πρόεδρος
της Εταιρείας Ένωσης Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων
και Ιδιωτικότητας, Partner, PotamitisVekris*

Η τεχνητή νοημοσύνη επηρεάζει την Δικαιοσύνη και το δικηγορικό επάγγελμα, αλλά θα πρέπει, πρώτα, να συμφωνήσουμε ποια τεχνητή νοημοσύνη θα επιτρέψουμε στην άσκηση των νομικών επαγγελμάτων και στην απονομή της Δικαιοσύνης. Χρειαζόμαστε ηθική καινοτομία γιατί είναι επιτακτική η ανάγκη για ύπαρξη σαφών κανόνων στην τεχνητή νοημοσύνη που χρησιμοποιείται στον ευρύτερο χώρο της Δικαιοσύνης. Η πρόσφατη Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη (AI Act) προσπαθεί να οριοθετήσει τα όρια μεταξύ μη επιτρεπτών διεργασιών, διαδικασιών με υψηλό ρίσκο και γενικά αποδεκτών χρήσεων της τεχνητή νοημοσύνη.

Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τη βελτίωση της ποιότητας τόσο των νομικών υπηρεσιών και την αύξηση της πρόσβασης στη Δικαιοσύνη όσο και της βελτίωσης της απονομής της Δικαιοσύνης, εφόσον χρησιμοποιείται για την επαύξηση και όχι για την αντικατάσταση του ανθρώπου ως μέρος μίας κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας. Πολλά εργαλεία νομικής πληροφορικής (Legal Tech) χρησιμοποιούνται ήδη για τη διεξαγωγή νομικής έρευνας, την κατηγοριοποίηση νομικών θεμάτων και αποτελεσμάτων, τον εντοπισμό παρεμφερούς νομολογίας και την πρόβλεψη νομικών αποτελεσμάτων.

Ορισμένες από τις δεοντολογικές ανησυχίες που προκύπτουν από τη χρήση της τεχνητή νοημοσύνη στον νομικό τομέα, όπως το καθήκον των δικηγόρων να παρέχουν ικανή εκπροσώπηση στους πελάτες, οι ανησυχίες σχετικά με τη μη εξουσιοδοτημένη άσκηση της δικηγορίας (ουσιαστικά από μηχανές), αλλά και η απομάκρυνση του στοιχείου της ανθρώπινης επένεργειας στις δικαστικές αποφάσεις εντείνουν τη σημασία της διατήρησης του ανθρώπινου στοιχείου στις νομικές/

δικαστικές διαδικασίες, ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση των κοινωνικών κανόνων.

Θεμελιώδη δικαιώματα, αλλά και θεμελιώδεις υποχρεώσεις του ανθρώπου την εποχή της τεχνητής νοημοσύνης

Γιώργος Μπουχάγιαρ

Νομικός, ΔΜΕ, LL.M (Tilburg), Διδάκτωρ Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Vrije University of Brussels, Μέλος ΕΟ IHRC

Η τεχνητή νοημοσύνη έχει μπει στην καθημερινότητά μας, επηρεάζοντας ή διαμορφώνοντας πολλές φορές τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε ή συμπεριφερόμαστε ως πολιτικά, κοινωνικά, καταναλωτικά ή, γενικότερα, έμβια όντα. Αν και οι «έξυπνες» λύσεις που μπορεί να δώσει η τεχνητή νοημοσύνη στα διάφορα προβλήματα μας μοιάζουν αμέτρητες, όλα τα «υπέρ» μπορούν να έχουν και τα «κατά» τους. Η εισήγηση αυτή εντοπίζει και αναλύει ορισμένες σημαντικές προκλήσεις των σημερινών χρήσεων τεχνητής νοημοσύνης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες και συγκεκριμένα, τους κινδύνους που επιφυλάσσει. Οι κίνδυνοι αυτοί είναι η μετατροπή μας σε απλά αντικείμενα επεξεργασίας, που μπορεί να συνοδεύεται από την απειλή της αξιοπρέπειάς μας, της αποδυνάμωσής μας ή και της αντικατάστασης, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων ή δημιουργίας εννοιών/ιδεών και της απομάκρυνσής μας από τη βιολογική μας υπόσταση και επέμβασή μας σε φυσικά φαινόμενα και διαδικασίες. Οι αλλοιώσεις αυτές της ανθρώπινης υπόστασης και φυσικής μας «εικόνας» μπορούν να μας καταστήσουν και, σε πολλές περιπτώσεις, μας έχουν ήδη καταστήσει άκρως εχθρικούς προς άλλους ανθρώπους, άλλους ζωντανούς οργανισμούς και, γενικά, το περιβάλλον.

Δεδομένων των παραπάνω, εξετάζεται εάν και σε ποιο βαθμό το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, όπως φαίνεται να διαμορφώνεται μέσα από την πρόσφατη πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη ρύθμιση της τεχνητής νοημοσύνης, μπορεί να αντιμετωπίσει τις προ-

κλήσεις αυτές. Κατά τη νομική ανάλυση, παρατηρούνται κάποια κρίσιμα σημεία ανεπάρκειας της Πρότασης Πράξης για την Τεχνητή Νοημοσύνη και, ειδικότερα, η έλλειψη ουσιαστικών υποχρεώσεων και απαγορεύσεων, η προτίμηση της ‘προσέγγισης-με-βάση-τον-κίνδυνο’ (έναντι της λογικής του «θεμελιώδους») και η αντιμετώπιση της τεχνητής νοημοσύνης ως απλού προϊόντος (μέσα από τον φακό της αγοράς). Ενόψει των παραπάνω τεχνολογικών προκλήσεων και ρυθμιστικών ανεπαρκειών, η εισήγηση αυτή προτείνει την αναγνώριση συγκεκριμένων θεμελιωδών υποχρεώσεων, προκειμένου να εξαλειφθούν ή περιοριστούν οι απειλές των χρήσεων τεχνητής νοημοσύνης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες.

Ηθικά ζητήματα, κίνδυνοι και μελλοντικές προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης

Βραχάτης Αριστείδης

*Επίκουρος Καθηγητής, Εργαστήριο Βιοπληροφορικής
και Ανθρώπινης Ηλεκτροφυσιολογίας, Τμήμα
Πληροφορικής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η τεχνητή νοημοσύνη έχει διεισδύσει σε κάθε πεδίο της επιστήμης και τεχνολογίας, προκαλώντας σημαντικές επαναστάσεις. Από την υγεία και την εκπαίδευση έως την οικονομία και την ψυχαγωγία, η παρουσία της τεχνητής νοημοσύνης είναι πλέον αναπόσπαστο μέρος του σύγχρονου κόσμου. Αν και η τεχνητή νοημοσύνη υπάρχει εδώ και δεκαετίες, η πραγματική της δύναμη οφείλεται στην πληθώρα των ψηφιακών δεδομένων που είναι πλέον διαθέσιμα. Αυτά τα δεδομένα αυξάνονται με εκθετικούς ρυθμούς, διαμορφώνοντας το μέλλον σε δύο κύρια μονοπάτια. Από τη μία πλευρά, παρέχει τις δυνατότητες για μεγάλη πρόοδο των κοινωνιών. Η ανάλυση των δεδομένων μπορεί να οδηγήσει σε νέες ανακαλύψεις, βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας, αποτελεσματικότερες διαδικασίες παραγωγής. Από την άλλη πλευρά, η αυξημένη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης συνεπάγεται την εμφάνιση ηθικών διλημάτων, την εξάρτηση από την τεχνητή νοημοσύνη, την ευκολία κακής χρήσης τεχνολογιών, καθώς

και τις ανησυχίες για το μέλλον των θέσεων εργασίας. Σε αυτήν την εισήγηση, αυτά τα ζητήματα θα συζητηθούν και θα επιχειρηθεί να δοθούν εμπειριστατωμένες απαντήσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστούν με επιτυχία οι προκλήσεις και να εκμεταλλευτούμε τα οφέλη της τεχνητής νοημοσύνης για το κοινό καλό.

Επιρροές της συμπεριφοράς ιδιωτικότητας των χρηστών νέων τεχνολογιών και κίνητρα για την εφαρμογή πρακτικών προστασίας πληροφοριών

Τσώχου Αγγελική
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος
Πληροφορικής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η χρήση νέων τεχνολογιών, όπως φορητές συσκευές, κινητές εφαρμογές, υπηρεσίες διαδικτύου, έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την επεξεργασία και το διαμοιρασμό πλήθους προσωπικών δεδομένων των χρηστών αυτών των τεχνολογιών. Η έρευνα καταδεικνύει ότι οι χρήστες νέων τεχνολογιών δεν έχουν επίγνωση σχετικά με τους κινδύνους που ενέχει ο διαμοιρασμός και η επεξεργασία των προσωπικών τους πληροφοριών, ενώ η συμπεριφορά τους χαρακτηρίζεται ως ριψοκίνδυνη, λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη ευαισθητοποίησης και την απουσία ενεργού προστατευτικής συμπεριφοράς της ιδιωτικότητας από μέρος τους (π.χ. μέσω της προσαρμογής των ρυθμίσεων ιδιωτικότητας). Ένα πλήθος παραγόντων φαίνεται να συντελεί στη ριψοκίνδυνη συμπεριφορά ιδιωτικότητας, περιλαμβανομένων των ανησυχιών ιδιωτικότητας, την εμπειρία χρήσης νέων τεχνολογιών, το φόβο, τα ανταλλάγματα που δίνουν οι πάροχοι υπηρεσιών, κ.ά. Η επιστημονική έρευνα απασχολείται εντατικά με την ανάπτυξη μοντέλων δεξιοτήτων για την προστασία της ιδιωτικότητας, καθώς και την αξιοποίηση μεθόδων για να επιτευχθεί μετασχηματισμός της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο διαδίκτυο και τη χρήση νέων τεχνολογιών προς πιο προστατευτική για την ιδιωτικότητα (π.χ. παίγνια και βιωματικές μεθόδους εκμάθησης).

Τρίτη Θεματική ενότητα

Λογοτεχνία και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Πολιτική και Παιδαγωγική Λογοκρισία στη Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Παιδική Λογοτεχνία

Ρόζυ Αγγελάκη

*Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*

Η Λογοτεχνία για παιδιά και εφήβους ήταν πάντα συνδεδεμένη με κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, τα οποία συχνά έχουν δυσάρεστες προεκτάσεις. Οι κοινωνικο-πολιτικές αναστατώσεις σε παιδικά βιβλία, ωστόσο, όπως επί παραδείγματι η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1920, η άνοδος του φασισμού, ο Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η διάλυση κρατών (λ.χ. της Γιουγκοσλαβίας) και η δημιουργία νέων, η χάραξη νέων συνόρων και η συγκρότηση νέων πολιτικών συστημάτων, ο Ψυχρός Πόλεμος ή η μετανάστευση και αναζήτηση ασύλου, δεν αποτυπώνονται πάντα με την ίδια ευκολία που αυτό συμβαίνει σε βιβλία για ενήλικους. Οι αιτίες για αυτό εντοπίζονται σε πολλούς παράγοντες, όπως είναι η ιδεολογία, η καταγωγή ή οι εμπειρίες του εκάστοτε συγγραφέα ή και εικονογράφου, η εποχή και ο τόπος συγγραφής και έκδοσης των έργων, το εθνικό αφήγημα της χώρας έκδοσης των βιβλίων και ο τρόπος με τον οποίο οι ενήλικοι δημιουργοί, εκδότες, παιδαγωγοί και γονείς ορίζουν την έννοια του παιδιού και της παιδικής ηλικίας. Στερώντας, όμως, πληροφορίες από το αναγνωστικό τους κοινό, παράλληλα του στερούν τη δυνατότητα να διαμορφώσει την ατομική, ιστορική και πολιτική του συνείδηση. Μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα μελετών για παιδικά βιβλία που παράχθηκαν στην προπολεμική και μεταπολεμική Ευρώπη τον 20ο και 21ο αιώνα, θα καταδειχθεί πώς τα πολιτικά ζητήματα επηρέασαν τη λογοτεχνική παραγωγή σε διάφορες ευρωπαϊκές

χώρες, θα ανιχνευθούν οι ιδεολογικές τοποθετήσεις των δημιουργών και εκδοτών που επέλεξαν να κρατήσουν μια πολιτικά ουδέτερη στάση απέναντι σε κρίσιμα πολιτικής φύσεως γεγονότα, και θα παρουσιαστεί πώς ανακατασκεύασαν έτσι την εικόνα του παιδιού -πολίτη.

Η Λογοτεχνία ως μέσο ευαισθητοποίησης για τα δικαιώματα του παιδιού: η περίπτωση της παιδικής εργασίας στα διδασκόμενα στο Γυμνάσιο κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Αναστασία Μητσοπούλου

*Απόφοιτος και ΜΔΕ Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας της
Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, Δρ Τμήματος Βαλκανικών,
Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών Πανεπιστημίου Μακεδονίας*

Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού το 1989 μετά από μια δεκαετία συμβιβασμών και διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών-μελών. Οι περισσότερες χώρες έχουν κυρώσει τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που καθορίζει ότι παιδί θεωρείται το άτομο που έχει ηλικία κάτω των δεκαοκτώ ετών και κατοχυρώνει το παιδί ως πλήρη δικαιούχο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προβλέπει, μεταξύ άλλων, την προστασία των παιδιών από την έκθεσή τους σε επαγγελματική εκμετάλλευση.

Ωστόσο, η παιδική εργασία και εκμετάλλευση αποτελεί στις μέρες μας φλέγον ζήτημα, που ταλανίζει όχι μόνο τις υποανάπτυκτες χώρες, αλλά και τον λεγόμενο «αναπτυγμένο κόσμο». Στόχος της εισήγησης είναι να μελετηθούν τα λογοτεχνικά κείμενα (πεζογραφία και ποίηση) που βρίσκονται στα βιβλία των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας των τριών τάξεων του Γυμνασίου και έχουν ως θέμα τους την παιδική εργασία. Συγκεκριμένα θα μελετηθούν τα παρακάτω αποσπάσματα: Από τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου θα μελετηθούν «Τα κόκκινα λουστρίνια» της Ειρήνης Μάρρα, «Ο

Κωνσταντής» της Λίτσας Ψαραύτη, «Το ξανθό παιδί» και «Το παιδί με τα σπύρτα», του Τέλλου Άγρα και του Νικηφόρου Βρεττάκου και «Ο Βάνκας» του Άντον Τσέχωφ. Από τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β! Γυμνασίου θα μελετηθεί απόσπασμα από το έργο «Για ένα παιδί που κοιμάται» της Δήμητρας Χ. Χριστοδούλου. Στόχος μας να αναδείξουμε πτυχές της παιδικής εργασίας, όπως αυτές παρουσιάζονται στα παραπάνω κείμενα. Οι πτυχές αυτές αναφέρονται σε διάστημα μεγαλύτερο των εκατό χρόνων, αφού καλύπτουν μία εποχή από τον Τσέχωφ έως τη σύγχρονη λογοτεχνική παραγωγή. Στόχος της εισήγησης είναι, επίσης, να αναδειχθούν οι δρόμοι ευαισθητοποίησης των μαθητών για το διαχρονικό και φλέγον αυτό ζήτημα μέσα από την ανάλυση των ανωτέρω κειμένων.

Ανθρώπινα δικαιώματα και εκπαίδευση: η κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από τα εργαστήρια δημιουργικής γραφής

Σοφία Μαργαρίτη

*Φιλολόγος, ΜΔΕ δημιουργικής γραφής
Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου*

Η εκπαίδευση, βασικός πυλώνας της κοινωνίας, θέτει τα θεμέλια για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου, καθορίζει την οικονομικοπολιτιστική ανάπτυξη μιας χώρας. Μέσα από εκπαιδευτικές διαδικασίες οφείλουν να δρομολογούνται καταστάσεις που προωθούν την ελευθερία της έκφρασης ιδεών, την υποστήριξη των απόψεων μέσα από ορθά και τεκμηριωμένα επιχειρήματα και όχι μια στείρα μεταφορά γνώσης από έναν εκπαιδευτικό στο μαθητή. Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αυτή που μπορεί να εξαλείψει και τις διαφορές μεταξύ παιδιών στους κύκλους του σχολείου, όπως τις σχολικές επιδόσεις, την εξωτερική εμφάνιση και την καταγωγή. Τα σχολεία είναι αυτά που έχουν την ικανότητα να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής δημοκρατίας.

Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι περιορισμένη με αποτέλεσμα, τόσο σε επίπεδο σχολικής τάξης, όσο και σε επίπεδο

σχολικής μονάδας η πλειονότητα των εκπαιδευτικών να δυσκολεύεται να σχεδιάσει, να εφαρμόσει και να αξιολογήσει την εκπαίδευση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι επιβεβλημένη και μάλιστα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα όλων των εκπαιδευτικών συστημάτων, επιδιώκοντας ταυτόχρονα τη συνεργασία με την οικογένεια, με διεθνείς οργανισμούς ή άλλους φορείς για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να υποστηρίζονται από την προσχολική ηλικία, πόσο μάλλον την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Με τα εργαστήρια ανθρωπίνων δικαιωμάτων καλλιεργείται η κριτική σκέψη, η συνεργασία, η δημιουργικότητα, η ενσυναίσθηση, οι κοινωνικές δεξιότητες, απαραίτητα εργαλεία και εφόδια για τη μετέπειτα πορεία των παιδιών. Επομένως, προτείνεται ένα σχέδιο μαθήματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από εργαστήρια δημιουργικής γραφής και έκφρασης, για να αναπτύξουν οι μαθητές τη γνώση, τη συμπεριφορά, για να μάθουν να προστατεύουν τα δικαιώματά τους, να τα υπερασπίζονται και να συμμετέχουν στην κοινωνία ισότιμα. Η μεθοδολογία των δράσεων αυτών βασίζεται στα παιχνίδια ρόλων και το θεατρικό παιχνίδι, στη μυθοπλασία και τον δομημένο διάλογο, στις δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και έκφρασης με τον καταγισμό ιδεών και την κατευθυνόμενη φαντασία.

Η ελευθερία της τέχνης στα όρια του σύγχρονου σχολείου

Γκανάτσιου Παρακσευή (Βίκυ)

*Φιλολόγος, Μουσικολόγος, ΔΜΕ, ΔΜΕ Τμήματος
Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας,
Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Δρ (υπ.) ΤΑΒΜ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο,
Καθηγήτρια Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Μέλος ΕΟ ΙΗΡΚ*

Η τέχνη είναι ένα ταξίδι ελευθερίας του πνεύματος και της ψυχής. Εδράζεται στη φαντασία και στη σύμφυτη ανθρώπινη ανάγκη για έκφραση και δημιουργία. Στην περίπτωση που κοινωνοί και δημιουργοί ανήκουν στην παιδική και εφηβική μαθητική κοινότητα, το θέμα αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς το σύγχρονο σχολείο,

εδώ και δεκαετίες, διακηρύσσει την πρόθεσή του να ενισχύσει την ελεύθερη έκφραση των μαθητών. Άλλωστε, το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση καταγράφεται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) του 1989. Πώς όμως θα επιτευχθεί ένας ουσιώδης και όχι επιφανειακός συγκερασμός μεταξύ των διπόλων τέχνη και σχολείο, ελευθερίας και ορίων; Κατά πόσο η τέχνη έχει όρια και σε ποιο βαθμό το σχολείο μπορεί και επιθυμεί να υπερβεί τις τυχόν αγκυλώσεις και το δικό του, νομικά, περιορισμένο πλαίσιο; Παραφράζοντας τον στίχο του Καρυωτάκη για την ποίηση, πώς η τέχνη δεν θα γίνει «το καταφύγιο που φθονούμε», αλλά δυναμικό και αισιόδοξο περιβάλλον εξέλιξης των νεαρών πρωταγωνιστών και αυριανών ελεύθερων πολιτών; Τα παραπάνω ερωτήματα αποτελούν τις βασικές παραμέτρους έρευνας για την συγκεκριμένη εισήγηση.

Η απεικόνιση της καταπάτησης των δικαιωμάτων της γυναίκας στη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Άντζελα Γεωργοτά

*Φιλολόγος, ΜΔΕ Τμήμα Αρχαιολογίας, Βιβλιοθηκονομίας
και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ΜΔΕ
Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η λογοτεχνία αντανακλά την κοινωνία και την εποχή κατά την οποία γράφεται. Η σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία προβάλλει έντονα στοιχεία, όπως η κακοποίηση, οι σωματικοί και ψυχολογικοί καταναγκασμοί, οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που υφίσταται η γυναίκα, ως μια κατακραυγή των φαινομένων αυτών, τα οποία εξακολουθούν να ταλανίζουν την κοινωνία, παρόλο που τα δικαιώματα της γυναίκας έχουν συνταγματικά κατοχυρωθεί, αποδεικνύοντας ότι απέχουμε πολύ από τον σεβασμό και την τήρησή τους. Οι λογοτέχνες, έτσι, επιτυγχάνουν να ενεργοποιήσουν την ενσυναίσθηση των ανθρώπων στον αγώνα ενάντια στις κοινωνικές αντιλήψεις εξουσιαστικών δομών, στην πατριαρχική κοινωνία, στην αμάθεια, στη στέρηση, στον ξυλοδαρμό, στη σεξουαλική κακοποίηση και δυ-

στυχώς ακόμη και στον θάνατο των γυναικών. Στόχος της εισήγησης είναι η παρουσίαση ενδεικτικών λογοτεχνικών κειμένων που εστιάζουν στην προβολή του ρόλου της σύγχρονης γυναίκας, στη θέση που αυτή κατέχει στην κοινωνία και στην ανάγκη σεβασμού των δικαιωμάτων της.

Το δικαίωμα της επιλογής στη μαθησιακή διαδικασία. Η εμπλοκή ως καθοριστικός παράγοντας και τα ψηφιακά μέσα ως εργαλεία

Κατερίνα Κανελλοπούλου

*Πολιτικός Μηχανικός, MSc, ΕΚΠΑ, Γλωσσολόγος, ΕΚΠΑ,
Δρ ΤΤΗΕ Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μέλος ΕΟ ΙΗΡC*

Η οργάνωση των δραστηριοτήτων στην τάξη αποτελεί το κύριο μέλημα του διδάσκοντα διότι είναι ένας από τους κρίσιμους παράγοντες που θα καθορίσουν την επίτευξη του διδακτικού στόχου. Κεντρικό ερώτημα κατά την οργάνωση των δραστηριοτήτων αυτών είναι η δημιουργία της εμπλοκής των μαθητών στη διαδικασία, μιας και η εμπλοκή είναι καθοριστικός παράγοντας για τη δόμηση νέα γνώσης. Μέσα από έναν λαβύρινθο επιλογών που διαθέτουμε ως διδάσκοντες, ως προς τις μεθόδους και τα μέσα διδασκαλίας που θα επιλέξουμε, συνήθως μας διαφεύγει το πιο κρίσιμο δικαίωμα των μαθητών μας: το δικαίωμα να επιλέξουν τον τρόπο διδασκαλίας τους. Σε έναν κόσμο που πλέον διαθέτει πληθώρα ψηφιακών εργαλείων διδασκαλίας, οι μαθητές μας πρέπει να έχουν την επιλογή να διδαχθούν με αυτά εφόσον το επιθυμούν – και είναι σχεδόν βέβαιο ότι η συντριπτική πλειονότητα των μαθητών θα τα επέλεγε, εάν μπορούσε.

Τέταρτη Θεματική ενότητα

Τέχνη και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Η Ελευθερία της Τέχνης στον Παγκόσμιο Ιστό: το παράδειγμα του *Portfolio* του Τμήματος Τεχνών Ήχου και Εικόνας

Μηνάς Περγαντής

Δρ (υπ.) TTHE, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Ανδρέας Γιαννακουλόπουλος

Καθηγητής, Τμήμα Τεχνών Ήχου και Εικόνας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Ο Παγκόσμιος Ιστός είναι ένα σύγχρονο εργαλείο που έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο που επικοινωνούμε και ενημερωνόμαστε. Στο πλαίσιο αυτό έχει επηρεάσει σημαντικά τα μέσα και τις τεχνολογίες διακίνησης πληροφοριών που αφορούν την τέχνη, αλλά και τις δυνατότητες ψηφιακής έκθεσης καλλιτεχνικού περιεχομένου. Οι καλλιτέχνες όλων των πεδίων βρίσκουν στον Παγκόσμιο Ιστό ένα διεθνές και άμεσα προσβάσιμο μέσο διάχυσης των δημιουργημάτων τους και ανάδειξης της συνολικής τους παρουσίας στον καλλιτεχνικό χώρο. Οι φιλότεχνοι και το γενικότερο κοινό βρίσκουν αντίστοιχα έναν εύκολο και προσιτό τρόπο να έρχονται σε επαφή με έργα τέχνης από όλη την υφήλιο, χωρίς να χρειάζεται να ταξιδέψουν ή να ξοδέψουν χρήματα. Η παρούσα έρευνα, μέσω της διερεύνησης του παραδείγματος του *Portfolio* του Τμήματος Τεχνών Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου, εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους ο Παγκόσμιος Ιστός μπορεί να μεγιστοποιήσει την διάχυση του καλλιτεχνικού έργου, προσφέροντας παράλληλα μια βελτιστοποιημένη εμπειρία χρήσης στους διαδικτυακούς επισκέπτες. Δίνεται έμφαση στη βελτιστοποίηση για μηχανές αναζήτησης (*SEO*), συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης μέσω κοινωνικής δικτύωσης (*MKA*) και της χρήσης τεχνολογιών του σημασιολογικού ιστού (*Semantic Web*) και μεθόδων ανάλυσης της επισκεψιμότητας (*Web Analytics*). Ακόμα, καλύπτονται θέματα προσβασιμότητας, ασφάλει-

ας των επικοινωνιών και σεβασμού στα προσωπικά δεδομένα και τα δικαιώματα των καλλιτεχνών και των επισκεπτών. Τέλος, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην μεγιστοποίηση της ευχρηστίας, με έμφαση, όχι μόνο σε θέματα που αφορούν τις διεπαφές χρήσης γενικού σκοπού, αλλά και στις συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες του περιεχομένου τέχνης και πολιτισμού, καθώς και σε ευρήματα που αφορούν τη συμπεριφορά του κοινού, που αναζητά τέτοιο περιεχόμενο και την αλληλεπίδρασή του με διαδικτυακά αποθετήρια παρόχων.

Διευρύνοντας την ερευνητική και πολιτιστική εμπειρία στο περιβάλλον της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης: η περίπτωση της ομάδας «Δίκαιο και Τέχνη» της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ

Βασιλική Στρακαντούνα
*ΜΔΕ ΤΑΒΣΠ Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής,
Προϊσταμένη Βιβλιοθήκης Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ*

Γεωργία Κυριακάτη
*Νομικός, ΠΜΣ (υπ.) Δημόσιο Δίκαιο – Δημόσιες Πολιτικές,
Νομική Σχολή ΕΚΠΑ και*

Ιωάννης Τσούμαλης
*Δικηγόρος ΔΜΕ Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου
Πάντειο Πανεπιστήμιο LLM Augsburg*

Οι βιβλιοθήκες παγκοσμίως αλλάζουν και γίνονται πλέον αντιληπτές ως καινοτόμα ερευνητικά κέντρα διαχείρισης γνώσης και πολυδύναμοι πολιτιστικοί χώροι, μάθησης, δημιουργικής έκφρασης, ανταλλαγής ιδεών και κοινοτικής δέσμευσης. Είναι οι χώροι που εγγυώνται την ανεμπόδιστη άσκηση θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα πρόσβασης στη γνώση, στην προστασία της προσωπικότητας, στην ελευθερία της έκφρασης.

Η άσκηση αυτή δύναται να ενισχυθεί περισσότερο μέσω της υλοποίησης ποικίλων δράσεων οι οποίες προϋποθέτουν τη συμμετοχή της κοινότητας, λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες της και έχουν ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της αίσθησης των συμμετεχόντων ότι ανήκουν στον πανεπιστημιακό χώρο.

Την αντίληψη αυτή προσπαθεί να υπηρετήσει και η Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ στην οποία δραστηριοποιείται η ομάδα “Δίκαιο και Τέχνη”, καρπός συνεργασίας φοιτητών, μελών ΔΕΠ και του προσωπικού της αλληλοεπιδρώντας με ανθρώπους της τέχνης και της δικαιοσύνης και διερευνώντας το νομικό φαινόμενο υπό το πρίσμα της τέχνης.

Η ελευθερία της τέχνης, η ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης και η “ασυλία” του καλλιτέχνη: Ισορροπίες ή ακροβασίες

Μαρία Ασλανίδη

*ΜΔΕ, Δρ Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο,
ΕΔΙΠ, Τμήμα Τεχνών, Ήχου και Εικόνας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η τέχνη δεν γεννήθηκε εκ του μηδενός. Η ελευθερία της τέχνης αφενός δεν γεννήθηκε εκ του μηδενός, αφετέρου συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα συνταγματικά κατοχυρωμένο. Αυτές είναι οι μοναδικές βεβαιότητες που διατυπώνονται στην παρούσα εργασία. Γιατί τι νόημα έχει να προσπαθούμε να ορίσουμε ή/και να περιορίσουμε μέσω του ορισμού, το “Είναι” της Τέχνης; Ποια η εν δυνάμει συνεισφορά ενός “άρτιου” ορισμού της τέχνης στην ελευθερία της τέχνης και της καλλιτεχνικής έκφρασης ή/και των περιορισμών της; Γιατί η ελευθερία της τέχνης συνιστά μια ειδική ατομική ελευθερία του καλλιτέχνη; Πόσο συνδέονται η ελευθερία του καλλιτέχνη με την ελευθερία της τέχνης και της καλλιτεχνικής έκφρασης; Αν υπάρχουν όρια στην ελευθερία της τέχνης και της καλλιτεχνικής έκφρασης, ποια είναι; Ποιος τα ορίζει; Πρέπει να οριστούν; Πότε; Πώς; Που; Για πόσο; Γιατί; Πόσο συνδέονται η υπόσχεση του “Ωραίου” ή/και του “Υψηλού” με την ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης ή/και τους περιορισμούς της; Ποια είναι τα όρια μεταξύ πολιτικής ορθότητας και λογοκρισίας στην τέχνη; Πόσο συνδέεται η ελευθερία της τέχνης και της καλλιτεχνικής ελευθερίας με τις νέες αναδυόμενες τεχνολογίες; Πόσο “καλλιτέχνης” θεωρείται επί του παρόντος η Τεχνητή Νοημοσύνη; Ποιες είναι οι πιθανές επιδράσεις της στη λεγόμενη “ασυλία”

του καλλιτέχνη; Ποιες είναι οι πιθανές επιδράσεις της στην ελευθερία της τέχνης και της καλλιτεχνικής έκφρασης; Τα ζητήματα αυτά παρουσιάζονται στην εισήγηση υπό τη μορφή ερωτημάτων, αφενός γιατί διεγείρουν και προκαλούν νέα ερωτήματα αφετέρου, γιατί η διαδρομή για την κατάκτηση της ελευθερίας της τέχνης και της καλλιτεχνικής έκφρασης δεν είναι “στρωμένη” από μονότονα και αδιέξοδα διλήμματα, αλλά από προκλήσεις.

Η θέση του πρόσφυγα ως υποκειμένου δικαιωμάτων στις σύγχρονες διεθνείς ταινίες που έχουν γυριστεί στην Ελλάδα

Αγρίτη Μάρω

*Φιλολόγος, ΜΔΕ ΕΚΠΑ, MSc, Δρ (υπ.) ΕΚΠΑ,
απόφοιτος Ανώτερης Σχολής Δραματικής Τέχνης,
Στέλεχος Ινστιτούτου Τεχνολογίας και Έρευνας και*

Καρρά Φωτεινή

DES Ευρωπαϊκού Δικαίου, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω

Το 2015, η οικονομική και προσφυγική κρίση στρέφουν την παγκόσμια προσοχή στην Ελλάδα, η οποία χαρακτηρίζεται από «παράδεισος της ετερότητας» έως «Disneyland της κρίσης». Δύο χρόνια αργότερα, με την ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων και Επικοινωνίας (ΕΚΟΜΕ), η χώρα προσελκύει, μέσω οικονομικών κινήτρων, το ενδιαφέρον των διεθνών κινηματογραφιστών για να πραγματοποιήσουν εκεί τα γυρίσματά τους. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω συγκυριών, ένα μεγάλο ποσοστό από τις οπτικοακουστικές παραγωγές, οι οποίες γυρίστηκαν στη χώρα, καταπιάνονται με το προσφυγικό ζήτημα.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση του φιλικού κειμένου επιλεγμένων ταινιών μυθοπλασίας (παραγωγής 2019-2023) εστιάζοντας στη θέση του πρόσφυγα ως φορέα δικαιωμάτων. Πώς παρουσιάζονται από τους δυτικούς σκηνοθέτες οι πρόσφυγες και οι συνθήκες διαβίωσής τους και πώς σκιαγραφείται ο τόπος όπου ο θεατής τους συναντά; Είναι ένας χώρος όπου οι διατάξεις των διεθνών συνθηκών

για τα δικαιώματα των προσφύγων διεκδικούν το πεδίο εφαρμογής τους; Ή είναι ένας χώρος «έξω από τον νόμο», μία δεξαμενή για τα «ανθρώπινα απόβλητα», όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα αποδεικνύονται κενό γράμμα, αποκομμένα από τη μοίρα των πρωταγωνιστών;

Στο πλαίσιο αυτό, θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε κατά πόσο ο πρόσφυγας, έχοντας απωλέσει την ιδιότητα του πολίτη της χώρας του, αντιμετωπίζεται ως πολίτης του κόσμου στο συλλογικό φαντασιακό της Δύσης, βάζοντας τον προβληματισμό αυτό σε διάλογο με τις κατακτήσεις του σύγχρονου νομικού πολιτισμού μας.

Με αφορμή την ταινία ‘Το Λιμάνι της Χάβρης’: Από την ποινικοποίηση της αλληλεγγύης στην τεχνητή νοημοσύνη

Πιπεράκη Στέλλα

Δικηγόρος, Απόφοιτος Σχολής Κινηματογράφου και Τηλεόρασης ‘Λυκούργου Σταυράκου’, ΔΜΕ Ιστορίας και Θεωρίας του Κινηματογράφου, ΔΜΕ Πολιτισμικών και Κινηματογραφικών Σπουδών ΕΚΠΑ

Τα τελευταία χρόνια, εκδηλώνεται τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη γενικά, μία σημαντική στοχοποίηση της έννοιας της αλληλεγγύης ως θεμελιώδους αρχής του κοινωνικού κράτους. Η στοχοποίηση αυτή φτάνει και μέχρι την ποινικοποίηση πράξεων αλληλεγγύης, εγείροντας σημαντικά ερωτήματα για τον πολιτικό προσανατολισμό της Ευρώπης. Πολίτες που βοήθησαν πρόσφυγες ή μετανάστες να ξεφύγουν από άμεσο κίνδυνο ζωής καταδικάστηκαν σε επιβολές προστίμων και ποινές φυλάκισης, ενώ υπάρχει και πληθώρα καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος των ίδιων των προσφύγων και μεταναστών. Η αλληλεγγύη, ως έννοια και ως πρακτική, αναδεικνύεται με ιδιαίτερη ενάργεια στο φιλμ του Φινλανδού σκηνοθέτη Άκι Καουρισμάκι ‘Το Λιμάνι της Χάβρης’. Εξετάζοντας όσα έχει να μας πει ο δημιουργός μέσω της τέχνης του, θα τα αντιδιαστείλουμε με σύγχρονες πρακτικές στις οποίες διακρίνεται μια επικίνδυνη μετατόπιση της έννοιας της αλληλεγγύης. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται σοβαρές παραβιάσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων κατά την ανάπτυξη και χρήση τεχνητής νοημοσύνης.

Ο Εικονικός Βοηθός στο νηπιαγωγείο ως ο κατεξοχήν ‘άλλος’: Μια πρόταση για την ενσωμάτωση της τεχνητής νοημοσύνης στην προσχολική εκπαίδευση

Κάτσενου Ρένα

ΔΜΕ, Δρ Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια ΤΤΗΕ Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Δεληγιάννης Ιωάννης

Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΤΗΕ Ιόνιο Πανεπιστήμιο και

Ονοράτου Νταλίλα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΤΗΕ Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Το 1964, ο Marshall McLuhan παρουσίασε την πρωτοποριακή ιδέα ότι «το μέσο είναι το μήνυμα», αναδεικνύοντας τη βαθιά επίδραση που έχει η φύση και η μορφή της τεχνολογίας στις κοινωνικές δομές, υπερβαίνοντας ακόμα και το περιεχόμενο που η ίδια μεταφέρει. Έξι δεκαετίες αργότερα, ο Jan Stasienko επέκτεινε τις ιδέες του McLuhan, ισχυριζόμενος ότι η στενή αλληλεπίδραση ανθρώπων και τεχνολογίας δημιούργησε μια νέα οντολογική κατηγορία, που την ονόμασε «δημιουργήματα πληροφορίας» (*information creations*). Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών ηλεκτρονικών δεδομένων, από ηλεκτρονικά παιχνίδια μέχρι *chatbots* και αβατάρ.

Με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, η στενή σύνδεση ανθρώπων και δημιουργημάτων της πληροφορίας θόλωσε τα μεταξύ τους οντολογικά όρια, καθιστώντας την τεχνητή νοημοσύνη προσβάσιμη ακόμα και σε μικρά παιδιά τόσο για εκπαιδευτικούς όσο και ψυχαγωγικούς σκοπούς. Ενώ όμως η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι ευεργετική για τα παιδιά, ταυτόχρονα μπορεί να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις στη ψυχική τους υγεία εξαιτίας του «κενού ενσυναίσθησης» (*empathy gap*). Το κενό αυτό προκύπτει από την εξάρτηση της τεχνητής νοημοσύνης από αλγόριθμους επεξεργασίας κειμένου, γιατί επειδή οι αλγόριθμοι δεν μπορούν να κατανοήσουν ή να εκφράσουν πλήρως ανθρώπινα συναισθήματα, μπορεί να δημιουργήσουν ακατάλληλες απαντήσεις.

Αναλύοντας βασικά πρωτόκολλα για τη δημιουργία ενός εικονικού

βοηθού, προτείνουμε μια εκπαιδευτική προσέγγιση που αντιμετωπίζει την τεχνητή νοημοσύνη ως αυτόνομη οντότητα με δυναμικές και περιορισμούς. Υπό αυτήν την οπτική, δεν θα εστιάσουμε μόνο στην ανάπτυξη ασφαλών και κατάλληλων εφαρμογών για παιδιά, αλλά θα προτείνουμε μια εκπαιδευτική προοπτική που εστιάζει στην κατανόηση της διαφορετικής οντολογικής υπόστασης της τεχνητής νοημοσύνης σε σχέση με τον άνθρωπο, την ουσία και τους περιορισμούς της.

Ειδική Συνεδρία Ι

Διαβάζω για τους Άλλους. Η Ψηφιακή Προσβασιμότητα, ως ανθρώπινο δικαίωμα για τα άτομα με αναπηρία όρασης

Αργυρώ Σπυριδάκη

Πρόεδρος και Διευθύντρια, Διαβάζω για τους Άλλους

Το *Διαβάζω για τους Άλλους* παρέχει δωρεάν υπηρεσίες ανάγνωσης σε τρεις πόλεις στην Ελλάδα: Αθήνα (και ευρύτερη περιοχή της Αττικής), Χανιά και Ηράκλειο Κρήτης. Ενδεικτικά μέσα στα πρώτα πέντε χρόνια λειτουργίας του και με τη στήριξη πλέον των 4.500 εθελοντών, το *Διαβάζω για τους Άλλους* έχει καταφέρει: Να δημιουργήσει περισσότερα από 100 ακουστικά βιβλία για τυφλούς συμπολίτες μας, να κρατήσει συντροφιά, μέσα από το βιβλίο, σε περισσότερους από 630 ηλικιωμένους, σε Μονάδες Φροντίδας Ηλικιωμένων στην Αττική και στην Κρήτη, περισσότερες από 4.196 φορές, να κρατήσει συντροφιά, μέσα από εξατομικευμένες αναγνώσεις, σε 22 άτομα σε περίπου 604 ωριαίες αναγνώσεις και να υλοποιήσει πολυαισθητηριακά βιωματικά εργαστήρια για 625 παιδιά σε 25 σχολεία όλων των βαθμίδων, με στόχο την ευαισθητοποίηση και ενημέρωσή τους, για το κοινωνικό πρόβλημα της μη ισότιμης πρόσβασης των τυφλών στη γνώση. Στην ειδική συνεδρία θα παρουσιαστεί το έργο αυτό.

Ειδική Συνεδρία II

Δικαιώματα versus γνώσης ή δικαιώματα συν τη γνώσει; Η Ομάδα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Τρίτου Γενικού Λυκείου Κέρκυρας μας απαντά με τις δράσεις της κατά τα έτη 2019-2023

Παπαδοπούλου Θεοδώρα

Φιλολόγος

Κούστα Ευτυχία

Μαθηματικός

Ανυφαντή Μαρία

Φιλολόγος

Υπάρχει χώρος και χρόνος για τη διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Λύκειο σήμερα; Σε αυτή την ερώτηση απαντά βιωματικά η ομάδα μας δημιουργώντας μια μεθοδολογία - συνεχώς ανανεούμενη - διδασκαλίας τρόπων υπεράσπισης των δικαιωμάτων. Οι δράσεις μας γεννιούνται ως αντίδραση και διάδραση με την ίδια την πραγματικότητα. Ευαισθητοποιούμε τα παιδιά, καλλιεργούμε με δημιουργικό και ευχάριστο τρόπο αρετές συνυφασμένες με τα δικαιώματα και τα μούμε σε τρόπους υπεράσπισής τους, χωρίς στεγανά, αλλά με ενσυναίσθηση, δυναμισμό και δημιουργική φαντασία.

Πέμπτη Θεματική ενότητα

Αρχεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Αρχεία και Βιοπολιτικές. Σκέψεις για μια νέα αρχειακή πολιτική της φροντίδας των ανθρώπινων δικαιωμάτων με αφορμή το αρχείο της Θετικής Φωνής

Χρυσανθόπουλος Χρήστος

*Ιστορικός, Αρχειονόμος, ΜΔΕ, ΜSc, Med, Δρ (υπ.),
ΕΕΤΠ Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών*

Στα θεσμικά-διοικητικά αρχεία αποτυπώνονται μέσα από συγκεκριμένα φίλτρα ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, ενώ παράλληλα διαμορφώνονται συγκεκριμένες βιοπολιτικές οριοθετήσεις απαγορεύσεων ή δικαιωμάτων, ειδικά σε περιπτώσεις ασθενειών. Η δράση των υποκειμένων σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο παράγει νέες μορφές τεκμηρίων, που παρουσιάζουν με διαφορετική οπτική ή αμφισβητούν τις παραπάνω οριοθετήσεις. Η εισήγηση στοχεύει να αναδείξει μια συζήτηση γύρω από τα «βιοπολιτικά αρχεία» και τα ανθρώπινα δικαιώματα, με αφορμή την οργάνωση του αρχείου του Συλλόγου Οροθετικών Ελλάδος «Θετική Φωνή» και τη δράση της Πρωτοβουλίας «Ένα Πολιτικό Αρχείο για το HIV/AIDS». Ο Σύλλογος ιδρύθηκε το 2009 με σκοπό την προάσπιση των δικαιωμάτων των οροθετικών ατόμων, την αντιμετώπιση της εξάπλωσης του HIV/AIDS, καθώς και τον περιορισμό των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων του στην Ελλάδα. Η Πρωτοβουλία, σε συνεργασία με τη Θετική Φωνή, φιλοδοξεί να διασώσει και να καταγράψει την προσωπική και συλλογική ιστορία του HIV/AIDS στη χώρα. Το βασικό ερώτημα που τίθεται στην ανακοίνωση είναι πώς διασταυρώνονται τα βιοπολιτικά με τα κοινοτικά αρχεία και τι αποτέλεσμα μπορεί να έχει αυτός ο συγκερασμός για τη φροντίδα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από τα αρχεία και τις συλλογές της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους

Άννα Κουλικούρδη

*Νομικός, Δρ ΤΑΒΜ Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Προϊσταμένη Τμήματος
Αναγνωστηρίου και Αρχειακής Έρευνας, Γενικά Αρχεία του Κράτους*

Ο σκοπός της εισήγησης είναι διττός: (α) να παρουσιάσει το δικαίωμα του πολίτη στην πληροφορία μέσα από την πρόσβασή του στα αρχεία και στις συλλογές της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους και την προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από την καθημερινή λειτουργία του εθνικού αρχειακού φορέα και β) να παρουσιάσει μια ευρεία γκάμα ανθρώπινων δικαιωμάτων μέσα από το πλούσιο και ποικιλόμορφο αρχειακό υλικό της Υπηρεσίας, όπως αυτά της κυριότητας (εμπράγματο δίκαιο), της κληρονομιάς, των μειονοτήτων, το δικαίωμα στην αλήθεια, όπου τα θύματα ή οι οικείοι τους δικαιούνται να γνωρίζουν την πλήρη αλήθεια για όσα συνέβησαν και την τύχη/κατάληξή τους, του πολίτη, των παιδιών, των υιοθετούμενων τέκνων για τα στοιχεία των φυσικών γονέων τους και της υιοθεσίας τους, του *εκλέγειν και εκλέγεσθαι* κ.ά.

Ιστορικά αρχεία, τεκμηρίωση, πρόσβαση και μνήμη. Αρχές σχετικές με τον ρόλο των αρχειονόμων στην υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων

Χρήστος Ζαμπακόλας

*Επίκουρος Καθηγητής Διαχείρισης Αρχειακών Τεκμηρίων,
Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων
Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής*

Τα αρχεία παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην ανάπτυξη των κοινωνιών προστατεύοντας και συμβάλλοντας στην ατομική και συλλογική μνήμη. Η ανοικτή πρόσβαση στα αρχεία εμπλουτίζει τη γνώση μας

για την ανθρώπινη κοινωνία, προάγει τη δημοκρατία, προασπίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και ενισχύει την ποιότητα ζωής.

Το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων (ICA) ορίζει τα αρχεία ως «*authoritative sources of information underpinning accountable and transparent administrative actions*». Ένας τέτοιος ορισμός αναγνωρίζει εμμέσως ότι πολλά μέρη, ως υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, έχουν δικαιώματα, ανάγκες και στόχους που σχετίζονται με την αρχειακή πληροφορία. Μπορούν όμως τα αρχεία να αποτελέσουν έναν χώρο διαπραγμάτευσης διαφορετικών εμπειριών και, τελικά, έναν μηχανισμό κοινωνικής συμφιλίωσης;

Η στενή σχέση μεταξύ αρχείων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραπέμπει στην ανάδυση, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, των αρχών του δικαιώματος στην αλήθεια, τη μνήμη, τη δικαιοσύνη και την αποκατάσταση. Μέσα από μια ιστορική επισκόπηση, εξετάζουμε πώς τα αρχεία μπορούν να υποστηρίξουν συγκεκριμένα αυτές τις αρχές και πώς η καταστροφή των αρχείων μπορεί να καταλήξει στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επίσης, πώς η αντίληψη του ρόλου του αρχειονόμου έχει μεταμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες προσανατολισμένη και στην κατεύθυνση ενεργητικής υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όχι μόνον μέσω της υποβολής στην ατομική πρόσβαση στην αρχειακή πληροφορία, αλλά και μέσω της διαμεσολάβησης στην κάθε ειδική και συγκεκριμένη ανάγκη για τεκμηρίωση των παραβιάσεων των δικαιωμάτων αυτών.

Κοινωνική διαμαρτυρία και διεκδικήσεις: ιστορική αξία και εκπαιδευτικοί στόχοι για τους αρχειακούς οργανισμούς

Ιωάννης Στογιαννίδης

*Επίκουρος Καθηγητής Ιστορικής Αρχειονομίας, Τμήμα
Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων
Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής*

Στην εισήγηση συζητείται πως η κοινωνική διαμαρτυρία στον 20ό αιώνα αποτυπώθηκε σε μικρά και μεγάλα αρχειακά σύνολα. Χρησι-

μοποιούνται παραδείγματα επαγγελματικών σωματείων και μικρότερων συλλογικοτήτων που άρθρωσαν λόγο στη διάρκεια του εικοστού αιώνα για να αναδείξω το περιεχόμενο των αιτημάτων τους και πως σε αυτά αποτυπώνεται η κοινωνική πραγματικότητα της περιόδου. Γίνεται μια σύντομη αναδρομή σε αρχαιακούς φορείς που συγκεντρώνουν και διατηρούν παρόμοια αρχαιακά σύνολα και αναφορά ενδεικτικά σε κατηγορίες τεκμηρίων που προσφέρουν σημαντικά στοιχεία για τις κοινωνικές διεκδικήσεις και τελικά για τη διαμόρφωση των πολιτικών σχεδιασμών. Στόχος είναι να υπογραμμιστεί μια κατηγορία αρχαιακών συνόλων, που συχνά οι επαγγελματίες των αρχείων αντιμετωπίζουν ως δευτερεύουσας σημασίας.

Το Ιστορικό Αρχείο της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του Γενικού Επιτελείου Στρατού

Δοξάκης Κομήτης

*Συνταγματάρχης Πεζικού, Διευθυντής της Διεύθυνσης
Ιστορίας Στρατού, Γενικό Επιτελείο Στρατού*

Η αποστολή της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού είναι η συλλογή, διατήρηση, φύλαξη και επεξεργασία του απαραίτητου ιστορικού υλικού για τη συγγραφή και έκδοση στη συνέχεια της ιστορίας των πολέμων του Ελληνικού Στρατού, καθώς και της τρέχουσας ιστορίας του. Τα καθημερινά έργα της Διεύθυνσης σύμφωνα με τις Γενικές Αρμοδιότητες που αναφέρονται Κανονισμό Οργάνωσης και Λειτουργίας του Γενικού Επιτελείου Στρατού (ΓΕΣ), είναι: (1) Σύνταξη και έκδοση της ιστορίας των πολέμων του Ελληνικού Στρατού και της τρέχουσας ιστορίας του. (2) Συγκέντρωση και αξιοποίηση αρχείων βιβλίων, εκθέσεων, πολεμικών ημερολογίων, φωτογραφιών και λοιπών ιστορικών στοιχείων, τα οποία περιγράφουν και τεκμηριώνουν την ιστορία του Ελληνικού Στρατού. (3) Έκδοση βεβαιώσεων της «Ζώνης Πρόσω και Επιχειρήσεων» σε όσους πήραν μέρος σε πολέμους κατόπιν αίτησής τους. (4) Παροχή ιστορικών πληροφοριών σε ενδιαφερόμενες στρατιωτικές ή πολιτικές αρχές, σε δημόσιους-ιδιωτικούς φορείς και σε ιδιώτες. (5) Συνεργασία με την Ελληνική Επιτρο-

πή Στρατιωτικής Ιστορίας (ΕΕΣΙ) του ΓΕΕΘΑ, τη Διεθνή Επιτροπή Στρατιωτικής Ιστορίας (ΔΕΣΙ) και τις Υπηρεσίες Ιστορίας των άλλων Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων και της Ελληνικής Αστυνομίας, για την ανταλλαγή ιστορικών στοιχείων και πληροφοριών. (6) Συνεργασία με τα ΑΕΙ της χώρας, συναφείς κρατικούς και ιδιωτικούς οργανισμούς, καθώς επίσης και με ιδιώτες ιστορικούς και ερευνητές, επί θεμάτων της στρατιωτικής ιστορίας και την εξασφάλιση της ιστορικής αλήθειας κατά τη συγγραφή της. (7) Προβολή της πολεμικής ιστορίας του Ελληνικού Στρατού σε συνεργασία με τους αρμόδιους Φορείς του ΓΕΣ, το Πολεμικό Μουσείο, Δημόσια Ιδρύματα και συναφείς ιδιωτικούς οργανισμούς.

Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού (ΙΑΠΕ): Δικαίωμα στην ιστορική μνήμη, ψηφιοποίηση και ανοιχτή πρόσβαση

Αγγελική Λιπώνη

*Αρχειονόμος, Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού,
Αντιδημαρχία Ανάδειξης Προσφυγικής Ταυτότητας Καλαμαριάς*

Το Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού ιδρύθηκε το 1994 με σκοπό να συμβάλει στη διατήρηση της μνήμης και την ανάδειξη της ιστορικής ταυτότητας του προσφυγικού ελληνισμού στο σύνολό του. Στον χώρο του φυλάσσονται περισσότερες από 10.000 φωτογραφίες και *καρτ ποστάλ*, 2.000 προφορικές μαρτυρίες και 10.000 έγγραφα. Πρόκειται για πλούσιο, πρωτότυπο αρχειακό και φωτογραφικό υλικό που αποτελείται από δημόσια αρχεία και ιδιωτικές συλλογές.

Η Διοίκηση του Αρχείου αντιλήφθηκε έγκαιρα ότι η ευρεία χρήση της τεχνολογίας άλλαξε την παραδοσιακή εικόνα των αρχείων και οι σκοπισμένοι χώροι όπου φυλάσσονται παλιά τεκμήρια έδωσαν τη θέση τους σε τεχνολογικά σύγχρονες υπηρεσίες διαχείρισης ψηφιακών κυρίως δεδομένων καθώς και το ότι ζούμε σε συνεχώς εξελισσόμενη ψηφιακή εποχή. Για τον λόγο αυτόν, η Διοίκηση του Αρχείου αποφάσισε να συμπορευτεί με τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία και να προχωρήσει στη δημιουργία μιας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων με σκοπό την καταχώρηση σταδιακά όλου του

αρχειακού υλικού. Το ψηφιακό αποθετήριο του ΙΑΠΕ αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) με σκοπό τη διαχείριση, ανάδειξη και διατήρηση ετερογενών ψηφιακών συλλογών. Μέσω του ψηφιακού αυτού αποθετηρίου, το ερευνητικό κοινό έχει τη δυνατότητα της ελεύθερης πρόσβασης στο επιστημονικό περιεχόμενο του Φορέα, με αποτέλεσμα την αύξηση της αναγνωρισιμότητας, της προβολής και την ενδυνάμωση της θέσης του. Εξασφαλίζεται από τον Φορέα η ασφαλής διατήρηση του υλικού και η αύξηση του κύκλου ζωής του. Η ψηφιοποίηση σήμερα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιβίωση της ιστορίας και γενικά της συλλογικής μνήμης.

Το δικαίωμα στην εργασία υπό αίρεση μέσα από τις αρχειακές διαθεσιμότητες του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης του Δήμου Θεσσαλονίκης

Μαρία Τατάγια

Δρ, ΔΜΕ, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης

Θεδόσης Τσιρώνης

Δρ, ΜΔΕ, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης και

Νικόλαος Μαραντζίδης

MSc, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης

Το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης αποτελεί τον κύριο θεσμικό φορέα της διάσωσης της ιστορικής μνήμης του Δήμου Θεσσαλονίκης, του μοναδικού διοικητικού θεσμού της πόλης μας, με συνεχή παρουσία από το 1869. Στην εισήγησή μας αξιοποιούμε αδημοσίευτο, κατά κύριο λόγο, πρωτογενές υλικό από τις αρχειακές μας συλλογές και εξετάζουμε επιμέρους, αλλά σημαντικές παραμέτρους του τελούντος υπό αίρεση εργασιακού καθεστώτος δύο διαφορετικών κατηγοριών υπαλλήλων του Δήμου Θεσσαλονίκης, κατά τις δεκαετίες του 1940 και του 1950. Αρχικά, θα αναφερθούμε στους τρόπους αντιμετώπισης του εργασιακού καθεστώτος των Ισραηλιτών υπαλλήλων του Δήμου Θεσσαλονίκης, που βρίσκονταν υπό εκτόπιση ή είχαν ήδη εκτοπιστεί από τις Ναζιστικές Δυνάμεις Κατοχής στη

Θεσσαλονίκη. Επιπλέον, παρουσιάζουμε τις εμφυλιακές και μετεμφυλιακές προϋποθέσεις και απαγορεύσεις που είχαν θεσπιστεί κατά τις δεκαετίες του 1940 και του 1950, την περίοδο της «Καχεκτικής Δημοκρατίας», τόσο για τις προσλήψεις/διορισμούς, όσο και για τις απολύσεις των ήδη εργαζομένων δημοτικών υπαλλήλων.

Το πρόγραμμα 'Ψηφιακά μνημεία και τεκμήρια για τον Ελευθέριο Βενιζέλο' και η εφαρμογή του στις δράσεις του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών 'Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος' Χανίων

Χαρά Αποστολάκη

Απόφοιτος Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Υπεύθυνη Συλλογών Ιδρύματος 'Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος' Χανίων

Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί το αντικείμενο του έργου 'Ψηφιακά μνημεία και τεκμήρια για τον Ελευθέριο Βενιζέλο'. Αυτό ήταν η τεκμηρίωση, ψηφιοποίηση και προβολή μέρους των αρχειακών και μουσειακών συλλογών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών 'Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος', παράλληλα με την παραμετροποίηση του υφιστάμενου ψηφιακού του αποθετηρίου και τη δημιουργία καινοτόμων εφαρμογών στα τρία Μουσεία του στη Χαλέπα, στο Θέρισσο και τις Μουρνιές. Με το έργο αυτό, συμπληρώνεται το ψηφιακό αρχείο του Ιδρύματος 'Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος', που αναπτύσσεται τα τελευταία είκοσι χρόνια και αριθμεί 100.000 και πλέον τεκμηριωμένα και ψηφιοποιημένα δεδομένα, ελεύθερα προσβάσιμα τόσο μέσω της ιστοσελίδας του όσο και στο *searchculture.gr*, που αναπτύσσεται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ) και μέσω αυτού στην ευρωπαϊκή ψηφιακή πλατφόρμα *Europeana*.

Το έργο της *Homo Digitalis* για την προστασία ανθρώπινων δικαιωμάτων σε σχέση με την κοινωνία της πληροφορίας στην Ελλάδα

Χρήστος Ζαγγανάς

Δικηγόρος, *L.LM (University of Essex)*, ΔΜΕ Νομικής
Σχολής ΕΚΠΑ, εκπρόσωπος της *Homo Digitalis*

Η εισήγηση θα παρουσιάσει καταρχήν συνοπτικά την ιστορία της *Homo Digitalis*. Κατόπιν, θα εστιάσει στους τρεις βασικούς πυλώνες δράσεων μέσω των οποίων επιδιώκεται η ενίσχυση των ψηφιακών δικαιωμάτων στην Ελλάδα από την *Homo Digitalis*. Κατόπιν, η εισήγηση θα παρουσιάσει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί το κοινό του Συνεδρίου να συμμετάσχει σε αυτές. Θα γίνουν αναφορές σε παραδείγματα επιτυχημένων δράσεων της οργάνωσης στους τομείς της ευαισθητοποίησης των πολιτών για τα ψηφιακά δικαιώματα, της συνδιαμόρφωσης των πολιτικών αποφάσεων που αφορούν τα ψηφιακά δικαιώματα και των νομικών δράσεων και παρεμβάσεων, καθώς και τα αποτελέσματα αυτών. Τέλος, θα γίνει ειδική μνεία στις πρόσφατες σημαντικές αποφάσεις που εκδόθηκαν από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) κατόπιν ενεργειών της *Homo Digitalis*, όπως οι πρόσφατες αποφάσεις για την Clearview AI (ΑΠΔΠΧ 35/2022) και τα προγράμματα «Κένταυρος» και «Υπερίων» του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (ΑΠΔΠΧ 13/2024).

Έκτη Θεματική ενότητα

Βιβλιοθήκες και Ανθρώπινα Δικαιώματα

**Μια μικρή ιστορία των δημόσιων βιβλιοθηκών
στην Ελλάδα-η επέκταση του δικαιώματος
πρόσβασης στην πληροφορία μέσα στον χρόνο**

Μαρία Άγριου

Δρ (υπ.) ΤΑΒΜ ΙΙΙ, Προϊστάμενη Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ζακύνθου

Η εισήγηση παρουσιάζει την ιστορία των δημόσιων βιβλιοθηκών στην Ελλάδα μέχρι τις σύγχρονες δημόσιες βιβλιοθήκες που διανύουν μια νέα εποχή με την ψηφιακή τεχνολογία. Αναλύει τον ρόλο των δημόσιων βιβλιοθηκών ως φορέων παροχής ελεύθερης και διαφοροποιημένης πληροφόρησης, τον ρόλο τους ως κέντρα εκπαίδευσης και πολιτισμού και πώς η επέκταση του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφορία έχει διαμορφώσει τη λειτουργία τους. Εστιάζει στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην ψηφιακή εποχή, όπως η ψηφιοποίηση των συλλογών και η ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προκειμένου να διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση σε πληροφορία και παιδεία για όλους τους πολίτες. Συνολικά, οι δημόσιες βιβλιοθήκες αποτελούν κρίσιμους παράγοντες στη διασφάλιση και την προώθηση του δικαιώματος στην πληροφόρηση, καθιστώντας τις απαραίτητες για την επίτευξη μιας δίκαιης, πληροφοριακά ισότιμης κοινωνίας.

Από τη λογοκρισία του Κράτους στη λογοκρισία των Πολιτών: Χρειάζεται η Δημοκρατία βιβλιοθήκες ικανές να μας προσβάλλουν όλους;

Θεοδώρου Ρωξάνα

*Επιστήμων Πληροφόρησης, Δρ TABM Ιόνιο Πανεπιστήμιο,
Βιβλιοθήκη της Βουλής, Τμήμα Κοινοβουλευτικής Βιβλιοθήκης*

Η λογοκρισία, ο έλεγχος της πρόσβασης στην πληροφορία, είναι μια πρακτική που βρίσκει τις ρίζες της στην αρχαιότητα, για παράδειγμα στον κινέζικο, στον αρχαίο ελληνικό, αλλά και στον ρωμαϊκό πολιτισμό. Ωστόσο, σχεδόν πάντα η λογοκρισία ήταν ένα μέτρο που ασκούσαν αποκλειστικά από κάποιο φορέα εξουσίας, πολιτικό ή θρησκευτικό. Στις Δυτικές κοινωνίες με την επικράτηση των δημοκρατικών καθεστώτων, η άσκηση λογοκρισίας, τουλάχιστον όταν γίνεται εμφανώς, θεωρείται μέτρο ακραίο. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται σημαντική αύξηση στην προσπάθεια περιορισμού της πρόσβασης σε συγκεκριμένα έργα, όχι όμως πλέον τόσο από το ίδιο το Κράτος, αλλά από ομάδες πολιτών, αυτόκλητων υπερασπιστών των ηθικών-πρωτίστως-αξιών. Είναι ταυτόχρονα αξιοσημείωτο πως τέτοιες πρωτοβουλίες εμπνέουν πολιτικούς οπαδούς τόσο του προοδευτικού, όσο και του συντηρητικού τόξου, προκαλώντας σημαντικά προβλήματα τόσο στον χώρο των βιβλιοθηκών όσο και των εκδόσεων.

Η εισήγηση εστιάζει στον εντοπισμό των δημοσιευμάτων που γίνονται συχνότερα στόχος λογοκρισίας, στους λόγους που οι απόπειρες περιορισμού της πρόσβασης σε αυτά πολλαπλασιάζονται και στο ερώτημα ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος των βιβλιοθηκών σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, όπου συχνά οι 'σύμμαχοι' μετατρέπονται σε 'εχθρούς'.

Το δικαίωμα στην πρόσβαση και χρήση της γνώσης και οι προτάσεις σε αλλαγές σε εθνικό και ενωσιακό δίκαιο

Γιώργος Γλωσσιώτης

*ΔΜΕ, Εθνικός Συντονιστής Προγράμματος KnowledgeRights
21, Μέλος του European Regional Division Committee IFLA*

Γιάννης Τσάκωνας

*Διευθυντής Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης,
Πανεπιστημίου Πατρών, Αντιπρόεδρος LIBER*

Στην εισήγηση θα αναφερθούμε στις συνθήκες πρόσβασης στη γνώση και την πληροφορία στο ψηφιακό περιβάλλον και στους περιορισμούς που επιβάλλονται σε αυτή μέσω του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Θα δοθεί έμφαση στον ρόλο που καλούνται να επιτελέσουν οι βιβλιοθήκες για την άρση αυτών των περιορισμών και στη συνέχεια, θα γίνει παρουσίαση μιας σειράς προτάσεων νομοθετικών αλλαγών, σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Οι αλλαγές αυτές στοχεύουν στην άρση αυτών των περιορισμών μέσα από ένα ορθώς θεσμοθετημένο και ισόρροπο πλαίσιο λειτουργίας που αναγνωρίζει την πρόσβαση στη γνώση ως ανθρώπινο δικαίωμα. Οι προτάσεις για αυτές τις νομοθετικές αλλαγές έχουν διατυπωθεί από το πρόγραμμα *KnowledgeRights21*, μια πρωτοβουλία των βασικών θεσμών στον χώρο των βιβλιοθηκών και της επιστημονικής επικοινωνίας στην Ευρώπη. Τα σημεία που θα αναλυθούν ιδιαίτερα είναι η πρόσβαση και ο δανεισμός των ηλεκτρονικών βιβλίων, το δευτερογενές εκδοτικό δικαίωμα και οι τεχνολογικοί περιορισμοί

Η προάσπιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του πολίτη μέσα από τη λειτουργία μιας Εθνικής Βιβλιοθήκης

Γερόλιμος Μιχάλης

Αναπληρωτής Προϊστάμενος Τμήματος Καταλόγων, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, Δρ Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Οι βιβλιοθήκες υπερασπίζονται ή οφείλουν να υπερασπίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και των ελευθεριών του, κυρίως μέσα από την ισότιμη πρόσβαση στις πληροφορίες και τη γνώση. Ισότιμη πρόσβαση είναι η πρόσβαση που δεν λαμβάνει υπόψη της την κοινωνική, οικονομική, πολιτική ή θρησκευτική ιδιότητα του πολίτη. Ισότιμη πρόσβαση σημαίνει απρόσκοπτη πρόσβαση με κάθε πρόσφορο τρόπο, χωρίς προκαταλήψεις και κρίσεις. Ποιος όμως είναι ο ρόλος των βιβλιοθηκών σήμερα σε έναν κόσμο όπου γίνεται προσπάθεια να αποσυρθούν βιβλία μη αρεστά; Σε μια εποχή όπου η τεχνητή νοημοσύνη έχει μπει για τα καλά στη ζωή όλων και αυξάνει το ψηφιακό χάσμα; Και ποιος οφείλει να είναι ο ρόλος μιας εθνικής βιβλιοθήκης σε μια κοινωνία που αλλάζει ραγδαία με πρωτοφανείς ρυθμούς; Στην εισήγηση θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ) και, κυρίως, θα γίνει μια προσπάθεια περιγραφής του ρόλου που οφείλει να έχει η ΕΒΕ σήμερα και για τα επόμενα χρόνια, λαμβάνοντας υπόψη τα ερωτήματα που απασχολούν τον χώρο των βιβλιοθηκών και όχι μόνο.

Βιβλιοθήκες και ιατρικός εγγραμματισμός: γεφυρώνοντας το χάσμα των ανισοτήτων στην υγεία

Άρτεμις Χαλεπλιόγλου

*Επίκουρη Καθηγήτρια Βιβλιοθηκονομίας, Τμήμα
Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων
Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής*

Οι ανισότητες στον χώρο της υγείας αποτελούν μια παγκόσμια πραγματικότητα με πολυπαραγοντικές αιτίες και κοινές ανησυχητικές συνέπειες, ανεξάρτητα από τις πηγές του προβλήματος. Διαφορετικοί πληθυσμοί ανθρώπων αντιμετωπίζουν διαφορετικούς κινδύνους νόσησης και διαφορετικές πιθανότητες έγκαιρης και κατάλληλης θεραπευτικής αντιμετώπισης. Οι κυριότεροι παράμετροι αφορούν γενικά στις συνθήκες ζωής και διατροφής, την πρόληψη και διαγνωστική, τη θεραπευτική αντιμετώπιση από ειδικούς γιατρούς σε κατάλληλο νοσηλευτικό περιβάλλον και το βαθμό ιατρικού εγγραμματισμού. Ο ιατρικός εγγραμματισμός κάθε ανθρώπου ξεχωριστά και της κοινωνίας συνολικά είναι στοιχείο κομβικής σημασίας για την προαγωγή της δημόσιας υγείας. Όλα τα κατωτέρω ζητήματα συνδέονται στενά με τον ιατρικό εγγραμματισμό: (α) οι ατομικές επιλογές και οι διαπροσωπικές συζητήσεις σε θέματα υγείας, (β) η κατανόηση σχετικών ενημερωτικών δελτίων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το διαδίκτυο ή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, (γ) η αυτοδιάγνωση η έγκαιρη αναζήτηση ιατρικής βοήθειας για ένα ζήτημα υγείας και (δ) η φροντίδα προσώπων που πάσχουν και η συμμόρφωση στις ιατρικές οδηγίες και συμβουλές. Οι Βιβλιοθήκες, ως οι κατεξοχήν φορείς παροχής έγκυρων πληροφοριών, μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στα παραπάνω θέματα, προσφέροντας στο ευρύ κοινό φυσικές και ηλεκτρονικές πηγές ιατρικής πληροφόρησης. Με οδηγό το τεκμήριο, οι επιστήμονες της πληροφόρησης μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στο έργο των επαγγελματιών της υγείας, με απώτερο στόχο την προαγωγή της.

Οι δημοτικές και δημόσιες Βιβλιοθήκες σχηματίζουν ένα πληροφοριακό δίκτυο πυκνής κάλυψης σε όλη την επικράτεια, τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές και διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα.

Επομένως, μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες ιατρικού εγγραμματισμού. Επιπλέον, το περιβάλλον της Βιβλιοθήκης αποτελεί έναν ασφαλή χώρο συμπερίληψης για ενημέρωση και επιμόρφωση, σε πρακτικά και θεωρητικά υγειονομικά ζητήματα, θέματα ιατρικής επικαιρότητας ή προσωπικής και οικογενειακής ανάγκης. Η τοπική βιβλιοθήκη οφείλει να αποτελέσει μια ζωτική πηγή ιατρικών πληροφοριών για το ευρύ κοινό, την κάθε κοινότητα και την κάθε μειονότητα, προσφέροντας ουσιαστική ενεργοποίηση, συμπερίληψη και ανακούφιση. Για όλους τους παραπάνω λόγους, οι Βιβλιοθήκες είναι απολύτως απαραίτητο να συμπεριλαμβάνονται στην «εργαλειοθήκη» χάραξης εθνικής πολιτικής για την υγεία.

Ο ρόλος της Βιβλιοθήκης ως δημοκρατικού θεσμού προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της Κοινωνικής Δικαιοσύνης

Δημήτρης Πολίτης

*Βιβλιοθηκονόμος/Πολιτικός Επιστήμονας, ΔΜΕ (Διεθνείς Σχέσεις),
ΔΜΕ (Παγκόσμιας Πολιτικής Οικονομίας), Υπάλληλος Υπ. Παιδείας*

Μαρία Δουκατά

*MSc Βιβλιοθηκονόμος, Δικαστικός Υπάλληλος,
Υπ. Δικαιοσύνης, Πρωτοδικείο Αθηνών και*

Χριστίνα Κυριακοπούλου

MSc Cultural Management

Οι Βιβλιοθήκες, ως φορείς της πολιτιστικής, εκπαιδευτικής και πληροφοριακής υποδομής της κοινωνίας, με τα δημοκρατικά και πανανθρώπινα χαρακτηριστικά τους, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η ελευθερία, η ισότιμη εξασφάλιση της πρόσβασης στην κοινωνία της πληροφορίας, στην γνώση, στην έρευνα και την επιστήμη. Συμβάλλουν στη διαφύλαξη των βασικών δημοκρατικών αρχών και αξιών προωθώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω των υπηρεσιών, των προγραμμάτων και των λειτουργιών που διαθέτουν. Η ανάπτυξη της Δημοκρατίας είναι άμεσα συνυφα-

σμένη με την ελεύθερη και απεριόριστη πρόσβαση στη γνώση, τη σκέψη, τον πολιτισμό και την πληροφόρηση.

Η Κοινωνική Δικαιοσύνη αποτελεί επιτακτικό και καθολικό αίτημα των ανθρώπων ενάντια στην κοινωνική αδικία, ώστε όλοι οι πολίτες μιας κοινωνίας να απολαμβάνουν κοινωνική ισότητα, ελευθερία, ισονομία, αξιοκρατία και ισοπολιτεία ευρισκόμενη στο επίκεντρο της διαδικασίας προώθησης της κοινωνικής εξέλιξης και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η Κοινωνική Δικαιοσύνη απαιτείται να βασίζεται εξίσου και στα δύο στοιχεία που τη συγκροτούν, στην κοινωνική αλληλεγγύη και την αξιοκρατική ακριβοδικία, γιατί χρειάζεται να αντιμετωπίσει και να καταπολεμήσει τις κάθε είδους ανισότητες και διακρίσεις.

Οι Βιβλιοθήκες καλούνται να υποστηρίξουν την ποικιλομορφία, να προωθήσουν τα ιδανικά της Κοινωνικής Δικαιοσύνης μέσω της υιοθέτησης πρακτικών και πολιτικών οι οποίες, ταυτόχρονα, θα ενδυναμώσουν την κοινωνική τους αποστολή και την διασύνδεση τους με μια κοινωνία συνεχώς μεταβαλλόμενη και εξελισσόμενη.

Εν κατακλείδι, η προάσπιση των θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, είναι θέμα Κοινωνικής Δικαιοσύνης. Οι βιβλιοθήκες ως φορείς της πολιτιστικής αλλαγής στην κοινωνία μπορούν να καλύψουν τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινότητας.

Ο ρόλος του πληροφοριακού εγγραμματισμού στην προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου την εποχή της τεχνητής νοημοσύνης

Ελίζα Μακρίδου

*Προϊσταμένη Τμήματος Βιβλιοθήκης, Πανεπιστημιακό
Κέντρο Διεθνών Προγραμμάτων Σπουδών,
Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος*

Είναι άραγε έτοιμες οι κοινωνίες για τις αλματώδεις εξελίξεις στις τεχνολογίες που είναι ήδη εδώ και αλλάζουν συνεχώς, χωρίς να είναι δυνατόν να προβλεφθούν με ασφάλεια το μέγεθος και η επίδραση των αλλαγών που επιφέρουν σε θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η ισό-

τητα, η αξιοπρέπεια, η ελευθερία στην εκπαίδευση και την πληροφόρηση; Στην εισήγηση επιχειρείται διασύνδεση των δικαιωμάτων αυτών και παράλληλα, αναδεικνύεται ο ρόλος του πληροφοριακού εγγραμματισμού, με σκοπό την πρόταση ενός συνεκτικού πλέγματος προτάσεων και/ή δράσεων. Η ανάλυση αφορά τον Ελλαδικό και ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Καθώς ορισμένες κοινωνίες είναι πιο προετοιμασμένες από άλλες, διαφαίνεται ότι οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται από το, μέχρι στιγμής, πιο επιδραστικό τεχνολογικό επίτευγμα, την τεχνητή νοημοσύνη, έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, η συνεργασία και η ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ χωρών και ενδιαφερόμενων μερών είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων και τη διασφάλιση ότι τα οφέλη της τεχνητής νοημοσύνης μοιράζονται δίκαια μεταξύ των κοινωνιών. Στη χώρα μας δημιουργήθηκε μία Επιτροπή για την Τεχνητή Νοημοσύνη, ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο δημοσιεύτηκε η Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη, ένα σημαντικό ρυθμιστικό κείμενο και η πρώτη σχετική ρυθμιστική πρωτοβουλία διεθνώς.

Η ανάγκη θέσπισης ρυθμίσεων και εγκαθίδρυσης κανόνων ηθικής και δεοντολογίας συνήθως προκύπτει όταν εντοπίζονται κίνδυνοι. Στην ίδια την Πράξη για την Τεχνητή Νοημοσύνη αναφέρεται σχετικά ότι *«η χρήση της ΤΝ με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της (π.χ. αδιαφάνεια, πολυπλοκότητα, εξάρτηση από δεδομένα, αυτόνομη συμπεριφορά) μπορεί να επηρεάσει αρνητικά ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ»*. Σε αυτό το πλαίσιο, στην εισήγηση αναφέρονται πρακτικές που μπορεί να οδηγήσουν στην προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου.

Βιβλιοθήκες και κοινωνική ενδυνάμωση μέσω της πληροφοριακής παιδείας: η περίπτωση των Δημόσιων και Δημοτικών Βιβλιοθηκών της Ελλάδας

Γεωργία Κατσίρα

*Βιβλιοθηκονόμος, Κεντρική Βιβλιοθήκη Κολλεγίου
Αθηνών, ΔΜΕ ΤΑΒΜ Ιόνιο Πανεπιστημίου, Δρ (υπ.)
ΤΑΒΣΠ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής*

Αλέξανδρος Κουλούρης

Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΑΒΣΠ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Οι βιβλιοθήκες θεωρούνται από πολλούς προπύργια γνώσης, που λειτουργούν παράλληλα ως κόμβοι μάθησης δεξιοτήτων και συμμετοχής των χρηστών τους σε δραστηριότητες της κοινότητας που τις περιβάλλει. Οι υπηρεσίες τους εκτείνονται πολύ περισσότερο από την απλή «αποθήκευση» βιβλίων. Συγκεκριμένα, οι δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες διαδραματίζουν ιδιαίτερα καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνικής ενδυνάμωσης και ενσυναίσθησης, μέσω σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας. Σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από τον έντονο καταγισμό δεδομένων, το διαδίκτυο, αλλά και την αμεσότητα της ψηφιακής συνδεσιμότητας, η ικανότητα αξιολόγησης και αποτελεσματικής χρήσης των πληροφοριών με κριτική σκέψη, έχει καταστεί απαραίτητη για την ατομική και κοινωνική ευημερία. Η εισήγηση διερευνά τους πολύπλευρους τρόπους με τους οποίους οι δημόσιες βιβλιοθήκες μπορούν να ενισχύσουν το γνωσιακό υπόβαθρο των χρηστών τους σε ποικίλα θέματα της καθημερινότητάς τους και παρουσιάζει την εικόνα των ελληνικών δημόσιων-δημοτικών βιβλιοθηκών, καθώς και τον ρόλο που αυτές διαδραματίζουν, ως υποστηρικτές και προασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα δικαιώματα των ΑμεΑ στην πρόσβαση της επιστημονικής πληροφορίας: Το παράδειγμα των ακαδημαϊκών και ερευνητικών βιβλιοθηκών

Γεωργία Γραμματικού

*Βιβλιοθηκονόμος, MSc, Βιβλιοθήκη Επιστήμης Τεχνολογίας
και Πολιτισμού ‘Κ.Θ.Δημαράς’, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών*

Κατερίνα Μπάρτζη

*Αρχειονόμος-Βιβλιοθηκονόμος, MSc, Βιβλιοθήκη Επιστήμης
Τεχνολογίας και Πολιτισμού ‘Κ.Θ.Δημαράς’, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών*

Βάλλια Ράπτη

*Ιστορικός-Βιβλιοθηκονόμος, MSc, Βιβλιοθήκη Επιστήμης
Τεχνολογίας και Πολιτισμού ‘Κ.Θ.Δημαράς’, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών*

Η εισήγηση έχει στόχο να εξετάσει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην επιστημονική πληροφορία, όπως και εάν αυτή επιτυγχάνεται στον χώρο των ακαδημαϊκών και ερευνητικών βιβλιοθηκών. Διερευνά την υπάρχουσα κατάσταση στις ακαδημαϊκές και ερευνητικές βιβλιοθήκες, το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας τους, και επίσης διαπραγματεύεται κατά πόσο υφίστανται περιβαλλοντικά, τεχνολογικά ή άλλα εμπόδια στους στόχους τους. Επίσης, η ανακοίνωση εξετάζει σε ποιο βαθμό πραγματώνεται η προώθηση πρακτικών που συμμορφώνονται με την υποχρέωση της πολιτείας να εξασφαλίζει ίση πρόσβαση και υπηρεσίες σε ΑμεΑ, με την διατύπωση των ανάλογων ερωτημάτων. Τέλος, γίνεται αναφορά σε παραδείγματα σχετικών δράσεων από τη Βιβλιοθήκη Επιστήμης, Τεχνολογίας και Πολιτισμού “Κ.Θ. Δημαράς” του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Έβδομη θεματική ενότητα Πληροφορία και Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Πράξη

Σχεδιάζοντας Ευρωπαϊκές πολιτικές για ηθική και αξιόπιστη τεχνητή νοημοσύνη

Μιχάλης Κρητικός

*Νομικός, Πολιτικός Αναλυτής, Ερευνητής, Τεχνολογικό
Δίκαιο και Ηθική, Διακυβέρνηση Ψηφιακής Τεχνολογίας
και Τεχνητής Νοημοσύνης, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής
και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)*

Η εισήγηση θα ρίξει φως στις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαμόρφωση μιας στοχευμένης πολιτικής στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης με νομοθετικά, χρηματοδοτικά και άλλα εργαλεία που αναφέρονται κυρίως στην ηθική διακυβέρνηση της επιδραστικής αυτής τεχνολογίας. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις ενωσιακές δράσεις για τη δημιουργία ενός πρώτου συνόλου εξειδικευμένων κατευθυντήριων οδηγιών για την ανάπτυξη ενός ανθρωποκεντρικού μοντέλου αξιόπιστης τεχνητής νοημοσύνης καθώς στις ιδιαίτερα αυξανόμενες ανάγκες για καθοδήγηση, εκπαίδευση, κατάρτιση και ανάπτυξη νέων μεθόδων επίβλεψης αυτών των συστημάτων. Επιπλέον, θα συζητηθούν οι προκλήσεις που συνδέονται με την επικείμενη έγκριση του νόμου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την τεχνητή νοημοσύνη και το ιδιαίτερα σημαντικό έργο άλλων διεθνών οργανισμών στο συγκεκριμένο αυτό πεδίο.

Προστασία προσωπικών δεδομένων και ελευθερία έκφρασης στο διαδίκτυο: το νέο τοπίο μετά την Πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις ψηφιακές υπηρεσίες (*Digital Services Act*)

Ιωάννης Ιγγλεζάκης

*Καθηγητής Δικαίου και Πληροφορικής, Νομική Σχολή,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Με την Πράξη για τις Ψηφιακές υπηρεσίες (Κανονισμός 2022/2065) που δημοσιεύθηκε στις 19.10.2022, προωθεί η μεταρρύθμιση του ψηφιακού χώρου σε ό,τι αφορά τους παρόχους ενδιάμεσων υπηρεσιών και τις μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες. Κεντρική σημασία έχει η διαδικασία ειδοποίησης και δράσης, δηλαδή της αφαίρεσης του παράνομου περιεχομένου, μέσω της οποίας καθίσταται δυνατή η απομάκρυνση παράνομου ή δυσφημιστικού περιεχομένου από το διαδίκτυο. Παράλληλα, τίθενται ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων, διότι ελλοχεύει ο κίνδυνος επιτήρησης των χρηστών του διαδικτύου. Αυτό το θέμα απασχόλησε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και σε μια παλαιότερη απόφαση όπου το Δικαστήριο έκρινε αρνητικά το ενδεχόμενο να διαταχθεί ένας πάροχος υπηρεσιών φιλοξενίας να θέσει σε λειτουργία ένα σύστημα φιλτράρισματος του περιεχομένου για τον εντοπισμό περιεχομένου που θίγει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Πιπέρι στη γλώσσα: Εφαρμογή αντιομοφοβικής νομοθεσίας στο διαδίκτυο

Βασίλης Σωτηρόπουλος

Δικηγόρος, ΜΔΕ

Ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός λόγος στο Διαδίκτυο και στις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης γνωρίζει ανησυχητική κορύφωση τα τελευταία χρόνια. Ποιος είναι όμως αυτός που ευθύνεται νομικά σε

τελικό βαθμό: ο ΛΟΑΤΚΙ-φοβικός χρήστης, η ιδιοκτήτρια της πλατφόρμας που επιτρέπει τέτοιες αναρτήσεις ή το κράτος που δεν προστατεύει τα θύματα; Είναι δεδομένο ότι σε τέτοιες πράξεις υπάρχει διαχωρισμός του φυσικού αυτουργού από τον συνεργό και από τις θετικές υποχρεώσεις του κράτους για προστασία των ΛΟΑΤΚΙ+ θυμάτων. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ήδη έχει ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό και με αυτή την εισήγηση θα δούμε ορισμένες ενδιαφέρουσες αποφάσεις που αφορούν μεταξύ άλλων και την περίπτωση του ελληνόφωνου ομοφοβικού Διαδικτύου.

Προσωπικά δεδομένα, ή ένα κομμάτι της προσωπικότητας μας που ταξιδεύει σε μία θάλασσα χωρίς κανόνες

Σπύρος Δραγομάνοβιτς

Δικηγόρος, ΜΔΕ, Νομικός Σύμβουλος Ιονίου Πανεπιστημίου

Οι εξετάσεις εθνοτικής καταγωγής (*DNA tests*), τα προσωπικά δεδομένα μας που ηθελημένα ή αθέλητα δημοσιοποιούμε και τα Μεγάλα Δεδομένα (*Big Data*) που τρίτοι συγκεντρώνουν για εμάς είναι ένα ακόμα αποτέλεσμα της ενοποιημένης παγκόσμιας οικονομίας. Τα θεμελιώδη δικαιώματά μας αποκτούν μία διεθνή χροιά και μια παγκόσμια ρυθμιστική προσέγγιση είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαία. Η νομική επιστήμη χρειάζεται μια συνολική γραμμή άμυνας. Η τεχνολογική ανάπτυξη καλπάζει, ενώ η τεχνητή νοημοσύνη χρειάζεται περισσότερο από ποτέ τους νομικούς ως εγγυητές της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η ψηφιακή εποχή είναι παρούσα εδώ και πάρα πολύ χρόνο και οι εξελίξεις ραγδαίες. Η καθημερινότητά μας αλλάζει, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη και οι διαδικασίες απονομής της επίσης. Το δίκαιο έρχεται εκ των υστέρων να ρυθμίσει ένα οικονομικό-τεχνολογικό-κοινωνικό γεγονός, ενώ σήμερα όλα αυτά υποδεικνύουν την ανάγκη άμεσης προσαρμογής. Η αποτελεσματική εφαρμογή κανόνων δικαίου είναι το ζητούμενο, διαφορετικά οι χαοτικές καταστάσεις θα είναι μόνο η αρχή.

**Η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων
κατηγορουμένων από την εισαγγελική αρχή: Η
ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση και πρακτική στον
απόηχο της πρόσφατης καταδίκης της Ελλάδας από
το ΕΔΔΑ εξαιτίας της δημοσίευσης στοιχείων και
φωτογραφιών οροθετικών γυναικών το έτος 2012**

Μόσχου Αρετή

*Δικηγόρος, ΜΔΕ Εμπορικού και Οικονομικού Δικαίου Νομικής
Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*

Η πρόσφατη καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) για τη δημοσιοποίηση φωτογραφιών και προσωπικών στοιχείων οροθετικών γυναικών το έτος 2012, με δικαιολογητική (τότε) βάση την προστασία της δημόσιας υγείας, κατέδειξε εναργώς ότι το εγχείρημα διασφάλισης δημοσίων αγαθών, ως αξίωση της Πολιτείας, μπορεί και οφείλει να βαίνει παράλληλα με την προστασία θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, στο πλαίσιο της συνταγματικώς κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας. Ο δικαιοπολιτικά επιβεβλημένος έλεγχος της καταλληλότητας, της αναγκαιότητας και της *stricto sensu* αναλογικότητας κατά την επιβολή περιορισμών στα ατομικά δικαιώματα σε συνδυασμό με την εκ βάθρων, τα τελευταία έτη, τροποποίηση του δικαίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων οδήγησαν, σταδιακά, στην αυστηροποίηση του πλαισίου της εθνικής νομοθεσίας για τη δημοσιοποίηση των προσωπικών δεδομένων των κατηγορουμένων, η οποία βρίσκει, πλέον, έρεισμα στη διάταξη του άρθρου 84Α ν. 4624/2019. Η συνοπτική εξέταση του ισχύοντος νομικού πλαισίου ως προς τη διαδικασία και τις επιμέρους προϋποθέσεις δημοσιοποίησης των προσωπικών δεδομένων των κατηγορουμένων, αποτελεί, ακριβώς, αντικείμενο της παρούσας εισήγησης, στο πλαίσιο της οποίας γίνεται επιλεκτική αναφορά και στις πρόσφατες διαπιστώσεις του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *O.G. κ.λπ. κατά Ελλάδας*.

Νεύρο-Γλωσσικός Προγραμματισμός-Περιήγηση στη νοημοσύνη της ανθρώπινης διαφορετικότητας

Ευθυμιάδου Αλεξάνδρα

PhD Human Resources Development, Ιδρύτρια NLP Greece

Αγαθονικοπούλου Σοφία

Οικονομολόγος, MBA, Μουσειολόγος, ΔΜΕ, TABM III

Η μελέτη της συμπεριφοράς και των λειτουργιών του νου είναι ένα θέμα επίκαιρο από την αρχαιότητα. Οι γνώσεις που έχουμε σε σχέση με τη δημιουργική πορεία του ανθρώπου, που καταλήγει στα σύγχρονα τεχνολογικά θαύματα, δημιουργούν το ερώτημα «πως πραγματικά σκέφτεται ο άνθρωπος όταν δημιουργεί;» Η αρχαία φιλοσοφία, οι μύθοι, η τέχνη, απέδιδαν με τη δική τους αλληγορική γλώσσα πληροφορίες για τις λειτουργίες του ανθρώπινου εγκεφάλου. Στις μέρες μας, διεπιστημονικές ομάδες νευροβιολόγων, γλωσσολόγων, ανθρωπολόγων, ψυχολόγων, χτίζουν γέφυρες με γλώσσα αποτελούμενη από πειράματα και νέες ανακαλύψεις για τις δυνατότητες του ανθρώπινου νου και τη διαφορετικότητα.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην αστυνομική προανάκριση

Ηλίας Μπρουζιούτης

Υπαστυνόμος Β' Διεύθυνση Αστυνομίας Κερκύρας

Στην εισήγηση αρχικά θα εκτεθούν συνοπτικά οι συνταγματικές αρχές που διέπουν την αυτεπάγγελτη αστυνομική προανάκριση, συνοπτικά. Κατόπιν, θα τεθούν οι βασικοί άξονες της αυτεπάγγελτης αστυνομικής προανάκρισης, κατ' εφαρμογή του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Θα ακολουθήσουν οι κανόνες του Κώδικα δεοντολογίας της Αστυνομίας και τα δικαιώματα μαρτύρων και κατηγορουμένων στην αστυνομική προανάκριση. Ειδικός λόγος θα γίνει για την ειδικότερη μεταχείριση τοξικοεξαρτημένων ατόμων και για την αντιμετώπιση και στήριξη θυμάτων, σε αδικήματα που σχετίζονται

με τη γενετήσια αξιοπρέπεια και την εκμετάλλευσή των ατόμων αυτών. Θα αναλυθεί ο ειδικός χειρισμός ανηλίκων δραστών και ο Κώδικας συμπεριφοράς και χειρισμού υποθέσεων με θύματα ανήλικα άτομα, και τέλος, θα εκτεθεί η προστασία μαρτύρων-θύματων.

Ανήλικοι και διαδικτυακές προκλήσεις: Αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους

Παναγιώτα Θεοδωρακοπούλου

*Αστυνομός Β! Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, Τμήμα
Διαδικτυακής Προστασίας Ανηλίκων και Ψηφιακής Διερεύνησης*

Το διαδίκτυο εισήγαγε νέες ευκαιρίες στην επιχειρηματικότητα, την επικοινωνία, ενώ ενίσχυσε τους τρόπους αλληλεπίδρασης των χρηστών. Στον αντίποδα, η πλειονότητα των εγκλημάτων πλέον έχουν ψηφιακή συνιστώσα, ακόμη και όταν τα εγκλήματα διαπράττονται εκτός του διαδικτύου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα παιδιά, τους ψηφιακούς πολίτες του μέλλοντος και στον ρόλο που διαδραματίζουν τα εργαλεία που προσφέρουν οι σύγχρονες τεχνολογίες στην εκπαίδευση, την κοινωνικοποίησή τους, την επικοινωνία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, προπάντων, σε μία εποχή που η ραγδαία ανάπτυξη του διαδικτύου, προσφέρει σημαντικές αυτοματοποιημένες εξυπηρετήσεις, ενώ, παράλληλα η παρουσία και η δράση των κακόβουλων χρηστών εντοπίζεται σε όλες τις μορφές εγκλημάτων που δεν απαιτούν αυτοπρόσωπη παρουσία δράστη και θύματος για τη διάπραξή τους. Υποθέσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων, πορνογραφίας ανηλίκων, προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας, σεξουαλικού εκβιασμού και εξαναγκασμού, ανταλλαγής σεξουαλικών μηνυμάτων ή γυμνών φωτογραφιών μέσω διαδικτύου ή μέσω κινητών τηλεφώνων, διαδικτυακού εκφοβισμού αλλά και ψευδεπίγραφων προφίλ που συκοφαντούν και απειλούν ανηλίκους είναι μερικές από τις υποθέσεις που αφορούν τη διαδικτυακή ζωή των ανηλίκων και συνθέτουν καθημερινότητα για το Τμήμα Διαδικτυακής Προστασίας Ανηλίκων και Ψηφιακής Διερεύνησης της Διεύθυνσης Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας.

Ο Συνήγορος του Φοιτητή και η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων στο Πανεπιστήμιο

Μιχάλης Πολίτης

*Καθηγητής Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης
και Διερμηνείας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο-Συνήγορος
του Φοιτητή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Ο θεσμός του Συνηγόρου του Φοιτητή διέπεται από το άρθρο 130 του Ν. 4957/2022 και αποτελεί τον κατεξοχήν φορέα διασφάλισης του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των φοιτητών εντός του ελληνικού πανεπιστημίου. Η διασφάλιση αυτή περιλαμβάνει την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως την ελευθερία της έκφρασης (ακαδημαϊκή ελευθερία), την απαγόρευση διακρίσεων με βάση το φύλο, την εθνική ταυτότητα ή άλλο στοιχείο, την προσφορά ίσων ευκαιριών πρόσβασης στη γνώση και την καλλιέργεια δεξιοτήτων και την προστασία από την παρενόχληση και κάθε άλλη μορφής βίας, ψυχολογικής ή/και σωματικής. Ο Συνήγορος του Φοιτητή παρεμβαίνει όταν παραβιάζονται αυτά τα δικαιώματα, παρέχοντας έναν ασφαλή χώρο για καταγγελίες και παράπονα και εργάζεται για την εξεύρεση λύσεων που προάγουν τον σεβασμό και την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους τους φοιτητές του Πανεπιστημίου.

Η Διερμηνεία στις Δημόσιες Υπηρεσίες: Η πρόκληση της εμπιστοσύνης

Στέφανος Βλαχόπουλος

*Καθηγητής Διαγλωσσικής Επικοινωνίας σε
Πολυπολιτισμικό Περιβάλλον, Τμήμα Ξένων Γλωσσών,
Μετάφρασης και Διερμηνείας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Αντικείμενο της εισήγησης αποτελεί η διερεύνηση της εμπιστοσύνης στις υπηρεσίες διερμηνείας, τόσο από την πλευρά των αλλοδαπών όσο και από την πλευρά των δημόσιων αρχών, καθώς και της ανά-

δειξης των ζητημάτων που προκύπτουν λόγω της έλλειψης ρύθμισης του χώρου μέσα από την ανάλυση μαρτυριών και ποσοτικών δεδομένων. Η διερμηνεία που παρέχεται στους αλλοδαπούς αποτελεί μία κρίσιμη παράμετρος στις σχέσεις κράτους-πολίτη, τόσο για τους ίδιους τους αλλοδαπούς, όσο και για τους δημόσιους λειτουργούς. Γενικά, διερμηνεία υφίσταται όταν ένα δίγλωσσο άτομο καθιστά δυνατή την επικοινωνία μεταξύ των χρηστών δύο διαφορετικών γλωσσών, παρέχοντας άμεσα πιστή απόδοση των λεχθέντων.

Αντικείμενο της επικοινωνίας των αλλοδαπών με τις ελληνικές δημόσιες αρχές είναι συνήθως ζητήματα ζωτικής σημασίας για εκείνους. Από την άλλη μεριά, η αποτελεσματική επικοινωνία της Πολιτείας με τους αλλοδαπούς είναι κρίσιμη για την εξυπηρέτηση και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Στην Ελλάδα, η διερμηνεία στις δημόσιες υπηρεσίες δεν είναι θεσμοθετημένο επάγγελμα. Ούτε οι αλλοδαποί, ούτε οι δημόσιοι λειτουργοί γνωρίζουν ποια εκπαίδευση και πιστοποίηση έχει λάβει ο διερμηνέας. Η απουσία τυπικής εκπαίδευσης, πιστοποίησης και αξιολόγησης από την Πολιτεία για τους διερμηνείς στις δημόσιες υπηρεσίες δημιουργεί μία γκρίζα ζώνη ως προς την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρονται στους αλλοδαπούς και στο κράτος. Το τρίπτυχο εκπαίδευση – δεοντολογία – αξιολόγηση αποτελεί το θεμέλιο, στο οποίο εδράζει η εμπιστοσύνη σε έναν επαγγελματία.

Όγδοη Θεματική ενότητα

Μουσεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Τα μουσεία στο πεδίο των κοινωνικών συγκρούσεων

Νάσια Χουρμουζιάδου

*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μυσειολογίας, Τμήμα Πολιτιστικής
Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου*

Όπως έχει καταδείξει η διεξοδική σχετική έρευνα, το μουσείο αποτελεί μία εφεύρεση της νεωτερικότητας, προκειμένου να συμβάλει στην ιδεολογική συγκρότηση των εθνικών κρατών. Αυτή η στενή σχέση του με τις μεγάλες αφηγήσεις είναι που οδήγησε στην κατάταξή τους στους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους και διαμορφώνει, εν πολλοίς, ακόμη και σήμερα, το πλαίσιο ανάπτυξης της δράσης του και τον πολιτικό και κοινωνικό του ρόλο. Ωστόσο, οι μεγάλες αφηγήσεις βαθμιαία εξελίσσονται μέσα στο χρόνο και, σε κάθε περίπτωση, συγκρούονται με την καθημερινότητα των πολιτών, τις ανάγκες και τις κάθε είδους διεκδικήσεις τους. Είναι δυνατόν ένα μουσείο, από το ψηλό εθνικό του βάθρο, να στρέψει το βλέμμα του χαμηλά, προς το πεδίο των κοινωνικών συγκρούσεων; Είναι διαπερατά τα θεσμικά και λειτουργικά του όρια, ώστε να μπορεί ο κοινωνικός θόρυβος να ανατρέψει την μυσταγωγία των αιθουσών του; Και τελικά, μπορεί το μουσείο να αποτελέσει ένα πρόσφορο πεδίο κοινωνικής δράσης, όπως αυτή την έχουν ανάγκη οι πολίτες και όχι όπως την αντιλαμβάνονται οι σχεδιασμοί των άνωθεν σχεδιαζόμενων πολιτικών;

Παίρνοντας θέση: Πολιτιστικοί οργανισμοί και ανθρώπινα δικαιώματα στη μετα-ανθρώπινη εποχή

Πρόδρομος Τσιαβός

Δικηγόρος, LLM, MA, Επικεφαλής της Διεύθυνσης Ψηφιακής Ανάπτυξης και Καινοτομίας του Ομίλου Ωνάση

Τι παράγει ένας πολιτιστικός οργανισμός σήμερα και ποια είναι τα όριά του; Σε μια στιγμή κατά την οποία οι πολιτιστικοί πόλεμοι (culture wars) μαίνονται, μέσω από διαδικασίες διαρκούς και αντιστικτικής οικειοποίησης, ο ρόλος ενός πολιτιστικού οργανισμού είναι κατεξοχήν και κατά βάση πολιτικός. Αυτό που παράγει δεν είναι ουδέτερο, πολύ περισσότερο σε μια εποχή που η παραγωγή πολιτιστικών και δημιουργικών αγαθών δεν πραγματοποιείται μόνο από ανθρώπινες υποκειμενικότητες και δεν απευθύνεται μόνο σε αυτές.

Καθώς η πολιτιστική παραγωγή αποκτά αυτόν τον μετα-ανθρώπινο ή δια-ανθρώπινο χαρακτήρα, οι πολιτιστικοί οργανισμοί καλούνται να μιλήσουν για δικαιώματα διαφορετικών ειδών, περιουσιακά, ανθρώπινα, μετα-ανθρώπινα ή και μη-ανθρώπινα. Καθώς το υλικό που παράγουν τροφοδοτεί διαφορετικές μορφές τεχνητής νοημοσύνης, είτε άμεσα με το δημιουργικό περιεχόμενο που παράγουν, είτε με την δραστηριότητά τους στα κοινωνικά δίκτυα, αποτελούν τα κατεξοχήν ενεργούντα σε έναν χώρο βαθιά διαμεσολαβούμενο από αλγοριθμικές πλατφόρμες και σχηματισμούς. Καθώς οι αλγοριθμικοί οικονομικό-τεχνικοί σχηματισμοί διεισδύουν στις τεχνολογίες που υποστηρίζουν τις βασικές δημιουργικές και επικοινωνιακές διαδικασίες, τα ίδια τα όρια ενός πολιτιστικού οργανισμού καθίστανται ρευστά ενώ, στον χώρο της σύγχρονης τέχνης, νέοι δρώντες -ειδικά από τον τομέα της μόδας και του σχεδιασμού- προτείνουν νέα παραδείγματα για το τι είναι και ποιο είναι το περίγραμμα ενός πολιτιστικού οργανισμού. Σε αυτό το συμφραζόμενο το θέμα των δικαιωμάτων αντιμετωπίζεται όχι ως ένα στενά νομικό, αλλά ως ένα ριζωματικό και πολυεπίπεδο ερώτημα, στο οποίο οι άνθρωποι δεν είναι απαραίτητα οι μόνες ή ακόμη κι οι κεντρικές υποκειμενικότητες που χρήζουν αναγνώρισης και προστασίας.

**Το Μουσείο ως παράγοντας ενημέρωσης, επικοινωνίας
και διασφάλισης ανθρώπινων δικαιωμάτων: Μια
κοινή προσπάθεια των Μουσειακών Συλλογών του
Ιονίου Πανεπιστημίου και της Εθνικής Πινακοθήκης**

Jessica Rogalska

Αρχαιολόγος, ΔΜΕ (υπ.) ΔΜΕ TABM, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Μαρίνα Παπασωτηρίου

Ιστορικός Τέχνης, Μουσειολόγος, ΜΑ, Δρ Ιστορίας,

Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Επιμελήτρια Παραρτήματος

Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα και

Σταύρος Βλίζος

Αναπληρωτής Καθηγητής Μουσειολογίας,

TABM, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Το ψήφισμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων/ICOM (2019) για την αειφορία και την εφαρμογή της Ατζέντας 2030, σε συνδυασμό με τον νέο ορισμό του Μουσείου (2022) και τον Κώδικα Ηθικής Δεοντολογίας που εκδόθηκαν πρόσφατα από το ICOM, ενισχύουν τη λειτουργία ενός μουσειακού οργανισμού με γνώμονα την προαγωγή και εξασφάλιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, υπογραμμίζοντας έτσι και τον σημαίνοντα κοινωνικό του ρόλο. Η εισήγηση εστιάζει στο Μουσείο ως παράγοντα ενημέρωσης, επικοινωνίας και διασφάλισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αποσκοπεί στην εκπλήρωση των καθηκόντων του με τις μεθόδους της συμπεριληψης και εμπλοκής των κοινοτήτων για τη διεκδίκηση και άσκηση των θεμελιωδών αξιών του ατόμου. Θα γίνει ειδική αναφορά στις ανεξάρτητες προσπάθειες της Εθνικής Πινακοθήκης και των Μουσειακών Συλλογών του Ιονίου Πανεπιστημίου, με σκοπό την ανάδειξη των παραπάνω παραγόντων μέσα από ειδικές δράσεις και παρεμβάσεις, όπως οργάνωση περιοδικών εκθέσεων με ειδική θεματολογία, συζητήσεις στρογγυλής τράπεζας κ.ά. Η εισήγηση θα ολοκληρωθεί με ειδική μνεία στα πρώτα βήματα και τις προοπτικές μιας κοινής προσπάθειας των δύο ιδρυμάτων που εγκαινιάστηκε το 2023 με την υπογραφή ενός συμφωνητικού συνεργασίας, το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και τη δραστηριοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμά-

των με τη συμμετοχή του ποικιλόμορφου κοινού σε όλα τα στάδια οργάνωσης και υλοποίησης ειδικών παρεμβάσεων.

Το Αλφαβητάρι του Κρατουμένου. Το δικαίωμα των εγκλειστών στην εκπαίδευση και η εφαρμογή του μέσω των Μουσειακών Ψιθύρων στο Πανοπτικόν

Άρτεμις Παπανδρίτσα

Δρ Φιλοσοφίας, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Ιονίου Πανεπιστημίου

Γιώργος Παπαϊωάννου

Αναπληρωτής Καθηγητής, TABM, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Σύμφωνα με το Αλφαβητάρι του Κρατουμένου «η φυλακή είναι ένας χώρος κοινής συμβίωσης» και επομένως «ρυθμίζεται από κανόνες, δηλαδή από ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων». Μεταξύ αυτών των δικαιωμάτων είναι και το δικαίωμα στην Εκπαίδευση. Ο/η έγκλειστος/η έχει δικαίωμα να υποβάλει αίτηση στο Πειθαρχικό Συμβούλιο, για να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ή πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης που υλοποιείται στο Κατάστημα Κράτησης που βρίσκεται. Μια τέτοια απόπειρα εφαρμογής του λόγω δικαιώματος αυτού οραματίστηκαν οι «Μουσειακοί Ψίθυροι στο Πανοπτικόν». Πρόκειται για πρόγραμμα μουσειακών ψηφιακών ξεναγήσεων, κατά τη διάρκεια των οποίων οι έγκλειστοι εκπαιδευόμενοι τηλε-ξεναγούνται σε (και από) μουσεία του κόσμου, με έμφαση στα οπτικοακουστικά μέσα, αλλά κυρίως στη συζήτηση, σε συνεργασία με τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας που λειτουργούν εντός των Καταστημάτων Κράτησης. Κι αυτή η συνύπαρξη τελικά Μουσείου, Σχολείου και Φυλακής, και κατ' επέκταση πολιτισμού, εκπαίδευσης και γόνιμου διαλόγου, αποδεικνύει πως η Μουσειακή Σωφρονιστική Εκπαίδευση μπορεί να εξανθρωπίσει την ειρκτική, να σωφρονίσει και να βελτιώσει ηθικά τον άνθρωπο. Η εισήγηση συζητά τη σύνδεση ανάμεσα στο Αλφαβητάρι του Κρατουμένου, το δικαίωμα των εγκλειστών στην εκπαίδευση, της μουσειακής σωφρονιστικής εκπαίδευσης και την περίπτωση μελέτης των «Μουσειακών

Ψιθύρων στο Πανοπτικόν», και προτείνει βελτιώσεις στις σχετικές πολιτικές.

Πολιτισμός, Μουσεία, Τέχνη και Ψηφιακές Τεχνολογίες στον 21ο αιώνα: Η πραγμάτωση του συνταγματικού δικαιώματος της πρόσβασης του κοινού

Σοφία Πάσχου

*Νομικός, Δρ Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας
και Μουσειολογίας Ιονίου Πανεπιστημίου, ΔΜΕ,
ΤΑΒΜ Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μεταδιδακτορική
Ερευνήτρια ΤΑΒΜ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Στον 21ο αιώνα, η εξέλιξη των τεχνολογιών είναι ραγδαία. Η πρόσβαση στην πληροφορία και η διάδοση περιεχομένου αποτελούν το ζητούμενο και εισάγουν τους πολίτες σε μια νέα πραγματικότητα, την ψηφιακή.

Η αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στον πολιτισμό, στα μουσεία και στην τέχνη αποτελεί μια σύγχρονη παραδοχή, αλλά και πρόκληση. Διανύουμε την εποχή της ψηφιοποίησης. Πώς όμως θεραπεύεται η ελευθερία της Τέχνης στον ψηφιακό κόσμο; Ποιες είναι οι δυνατότητες που προσφέρονται στο ψηφιακό κοινό; Πώς οι πολίτες ασκούν και αξιοποιούν το συνταγματικό δικαίωμα της Ελευθερίας της Τέχνης; Πώς ασκείται το δικαίωμα της πρόσβασης, αλλά και της καλλιτεχνικής έκφρασης;

Η εισηγήση προσεγγίζει αυτά τα ερωτήματα. Περιγράφει τις εκφάνσεις και το περιεχόμενο που λαμβάνει το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθερίας της Τέχνης για τον κοινό (πολίτη) κατά την άσκησή του στον φυσικό κόσμο, αλλά και τον τρόπο που αυτό το δικαίωμα πραγματώνεται σε ψηφιακή διάσταση και περιβάλλον.

Ένατη Θεματική ενότητα Ιστορία της Πληροφορίας και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Παρηρησία: η ελευθερία λόγου και τα όριά της στην Αθηναϊκή δημοκρατία

Αθανάσιος Ευσταθίου

*Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας,
Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κοσμήτορας Σχολής
Ανθρωπιστικών Επιστημών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου (*παρηρησία*) είναι ίσως το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της αθηναϊκής δημοκρατίας της κλασικής περιόδου. Δεν αφορούσε μόνο τους αξιωματούχους, αλλά κάθε πολίτη. Η *παρηρησία* ελάμβανε τη μορφή της ισηγορίας στην εκκλησία του δήμου, ενώ η δίχως περιορισμούς πρόσκληση του κήρυκα στην εκκλησία του δήμου με το *‘τις αγορεύειν βούλεται’* για να τοποθετηθούν αδιακρίτως όλοι οι πολίτες, όταν ένα θέμα εισήγεται προς συζήτηση, επικυρώνει το δικαίωμα συμμετοχής στις δημοκρατικές διαδικασίες όλων των πολιτών.

Τα ιστορικά αρχεία ως πηγή πληροφόρησης για τη δικαιοπρακτική δραστηριότητα των γυναικών τον 17ο-19ο αιώνα

Φωτεινή Καρλάφτη-Μουρατίδη

*απόφοιτος Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ, απόφοιτος Τμήματος
Γαλλικής Φιλολογίας ΕΚΠΑ, DEA, Δρ (Universite de Paris-
Pantheon-Sorbonne), ΕΔΙΠ Τμήματος Ξένων Γλωσσών,
Μετάφρασης και Διερμηνείας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η εισήγηση θα αναλύσει το θέμα της γυναικείας συμμετοχής στις διαφορετικές κατηγορίες δικαιοπραξιών από το 17ο έως το 19ο αιώνα στην Κέρκυρα, όπως αυτή προκύπτει μέσα από την έρευνα στα ιστορικά αρχεία. Στα θέματα της εισήγησης περιλαμβάνονται κατεξοχήν τα εξής: κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες γυναικείας δικαιοπρακτικής συμμετοχής, αυτεξουσιότητα και υπεξουσιότητα, ισχύον θεσμικό πλαίσιο, ενοχικές σχέσεις, γυναικεία συμμετοχή στη σύναψη εργασιακών-επαγγελματικών έννομων σχέσεων, επένδυση κεφαλαίων, διαχείριση οικονομικών θεμάτων, καθώς και αξιοποίηση και εκμετάλλευση κινητών και ακινήτων περιουσιακών στοιχείων εκ μέρους γυναικών, γυναικεία συμμετοχή σε κληρονομιαία περιουσιακά στοιχεία και σε χαριστικές δικαιοπραξίες κ.ά.

Ανθρώπινα Δικαιώματα στα Συντάγματα της Επτανήσου Πολιτείας: Πληροφορία, γνώση και συμβολή στον σύγχρονο ελληνικό συνταγματισμό

Αλεξάνδρα Καββαδία

*Νομικός, Δρ Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας
και Μουσειολογίας Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ΕΔΙΠ,
TABM, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μέλος ΕΟ IHRC*

Δυνάμει της από 21 Μαρτίου 1800 Συνθήκης της Κωνσταντινούπολης μεταξύ της Ρωσικής και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ιδρύ-

εται στα Ιόνια Νησιά το πρώτο ημιανεξάρτητο ελληνικό κρατίδιο στη νεότερη εποχή, η «Επτάνησος Πολιτεία». Το νεότευκτο κρατίδιο απολαμβάνει αυτοδιοίκησης υπό όρους, γιατί τελεί υπό την κυριαρχία των δύο ως άνω προστατοκατοχικών Δυνάμεων και η διάρκεια της ζωής του είναι επταετής (1800-1807). Ακολουθεί η ψήφιση Συνταγματικών Κειμένων, το κυριότερο των οποίων είναι το καινοτόμο Σύνταγμα του 1803. Μέσα από συγκεκριμένες διατάξεις κατοχυρώνεται μια σειρά θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην εισήγηση, αφού γίνει επιγραμματική αναφορά σε αυτά, θα δοθεί έμφαση στη συνταγματική κατοχύρωση της δημόσιας εκπαίδευσης στα Επτάνησα και της ελληνικής γλώσσας που την στηρίζει, αποσκοπώντας στην τεκμηριωμένη πληροφορία και γνώση. Επίσης, θα επιχειρηθεί να αιτιολογηθεί η συμβολή των φιλελεύθερων διατάξεων ιδίως του Συντάγματος του 1803 ως εναρκτήριου και βασικού εμπνευστή για αντίστοιχες διατάξεις κατοπινών Συνταγμάτων έως και του Συντάγματος του 1975 του σύγχρονου ελληνικού Κράτους, όπως σήμερα ισχύει.

Η κατάκτηση της ελευθερίας του Τύπου και η διάχυση της πληροφορίας στα Ιόνια Νησιά στα μέσα του 19ου αιώνα

Γιάννα Δημητρίου

*Φιλολόγος, ΜΔΕ, Δρ ΤΑΒΜ, ΕΔΙΠ Τμήματος Αρχειονομίας,
Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Το 1848, έτος κομβικό για την Ευρώπη, θεσμοθετήθηκε στα Ιόνια Νησιά η ελευθεροτυπία που αποτελούσε βασικό αίτημα της αστικής κυρίως τάξης. Το θέμα της ίδρυσης τυπογραφείων και της έκδοσης εφημερίδων έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον μελετητών/-τριών και ακόμη διαθέτει πλούσιο υλικό για περαιτέρω έρευνα. Η εισήγηση φιλοδοξεί να συμβάλει στην ανάδειξη των παραμέτρων και των συνθηκών διάχυσης της πληροφορίας υπό τις οποίες προωθήθηκε το αίτημα για ελευθεροτυπία και να παρουσιάσει το θεσμικό πλαίσιο που καθόρισε τις συνθήκες της ελευθερίας αυτής αλλά και τα μέτρα που σύντομα ελήφθησαν για την περιστολή της.

Μέσα από την αρθρογραφία της εποχής σημειώνονται οι απόψεις των συντακτών και αρθρογράφων για τον ρόλο του Τύπου, τον ρόλο που οι ίδιοι διανοούμενοι αναγνώριζαν για τον εαυτό τους στο πλαίσιο της ελευθερίας αυτής και τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι συσσωματώσεις των αστών στη διάδοση της ανάγνωσης και στη διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού.

Περιοδικά και εφημερίδες ήταν συνυφασμένα με τη ζωή των συσσωματώσεων αυτών και τα άρθρα τους αποτελούσαν συστατικό στοιχείο τους. Η συζήτηση που διεξαγόταν εντός ενός κύκλου των μορφωμένων συνεχιζόταν μεταφερόμενη σε άλλο μέσο έκφρασης και μέσω της ανάγνωσης και της επακόλουθης συζήτησης επέστρεφε στο αρχικό της μέσο δηλαδή τη συνομιλία, πολλαπλασιασμένη όμως και προς ευρύτερα κοινωνικά στρώματα που έδειξαν να εκτιμούν αυτό το νέο μέσο ενημέρωσης.

Ο κοινοβουλευτικός λόγος της περιόδου 1946-1967 ως πηγή πληροφορίας για τα κοινωνικά δικαιώματα

Κωνσταντίνος Δουκάκης

*Επίκουρος Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης
Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών
Σπουδών, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος*

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η περίοδος του Μεσοπολέμου αποτέλεσαν την κατακλείδα της κυριαρχίας της ελεύθερης αγοράς, τόσο σε επίπεδο πολιτικής (New Deal) όσο και στα έδρανα των Πανεπιστημίων (Γενική θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος). Οι διεθνείς τάσεις που εκδηλώθηκαν στα χρόνια της δεκαετίας του 1940 (ο Χάρτης Ατλαντικού, η έκθεση του Λόρδου Beveridge, η Διακήρυξη της Φιλαδέλφειας, η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του 1950) συνέβαλλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση του κοινωνικού κράτους και της μεταπολεμικής συναίνεσης. Πως δεξιώνονται οι νέες αυτές τάσεις στον κοινοβουλευτικό λόγο της περιόδου 1946-1967; Πως αντιμετωπίζει ο πολιτικός κόσμος το

μείζον ζήτημα της προστασίας της υγείας και τη κοινωνικής ασφάλισης, ιδίως των αγροτών, της πολυπληθέστερης ομάδας του πληθυσμού; Τα δυο αυτά ερωτήματα θα μας απασχολήσουν στην εισήγηση.

Δέκατη Θεματική ενότητα

Πολιτιστική Κληρονομία-Varia

Δικαίωμα στον πολιτισμό και το πέρας του πολιτισμού του βιβλίου

Ελένη Τροβά

*Δικηγόρος ΔΝ, Επίκουρη Καθηγήτρια Δικαίου Πολιτιστικής
Κληρονομιάς, Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος*

Στην εισήγηση θα επιχειρηθεί ο συσχετισμός του πολιτισμού και του δικαιώματος στον πολιτισμό, όπως αυτός διατυπώνεται πλέον μέσω των λεγόμενων πολιτιστικών δικαιωμάτων με τη μετάβαση από τη μεγάλη ιστορική περίοδο της εποχής του βιβλίου που προσδιόρισε πολλαπλά το σύγχρονο κόσμο, στον ψηφιακό πολιτισμό που αναδύεται. Θα προσδιορισθεί, ενόψει αυτού, η σημασία του «*πολιτισμού του βιβλίου*», αλλά και η ίδια η έννοια όπως την αντιλαμβάνομαι, οι φάσεις που διήλθε και η παρούσα κατάσταση. Θα συζητήσουμε για το πώς το βιβλίο ως πράγμα, ως νόημα και ως ιστορικό γεγονός προσδιόρισε τις θρησκείες, τους νόμους, τις κοινωνικές τάξεις των εγγραμμάτων και των μη εγγραμμάτων ατόμων. Θα συζητήσουμε για τη σκέψη ως περιεχόμενο του βιβλίου και ως στοιχείο της πολιτιστικής ανάπτυξης, αλλά και της αυθεντίας. Στη συνέχεια, θα συνδέσουμε την αντίληψη για τον πολιτισμό, όπως έχει διαμορφωθεί με το ίδιο το βιβλίο και την εποχή του διαπιστώνοντας την ισχυρότατη σύνδεση που υπάρχει μεταξύ τους.

Αν λοιπόν το βιβλίο, όπως κατέληξε να νοείται σήμερα, φθάνει σε μία εποχή που περατώνεται μέσω της ψηφιακής αντίληψης, περατώνεται και η αντίληψη που διαμορφώθηκε για τον πολιτισμό όπως τον γνωρίζαμε μέχρι σήμερα; Τα πολιτιστικά δικαιώματα στη συνέχεια διαμορφώθηκαν στη βάση μίας αντίληψης για τον γραπτό λόγο, το βιβλίο και ότι τούτο συνεπάγεται για μια ολόκληρη εποχή. Η άυλη δι-

άσταση του σύγχρονου κόσμου πώς προσδιορίζει τα δικαιώματα που πλέον διαμορφώνονται; Το παράδειγμα των γλωσσών θα αποτελέσει σημεία ερμηνείας. Καταργεί το νέο την παλαιά αντίληψη; Υπάρχει δυνατότητα σύνθεσης; Πώς συνεχίζονται τα δικαιώματα που κατοχυρώθηκαν μέσω του πολιτισμού κατά την περίοδο του πολιτισμού του βιβλίου στην παρούσα συγκυρία; Τα πολιτιστικά δικαιώματα έχουν νόημα στον άυλο ψηφιακό κόσμο;

Δανεισμός πολιτιστικών αγαθών: το εθνικό, θεσμικό και ιστορικό πλαίσιο για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διάχυση της πληροφορίας

Κατερίνα Παπαδοπούλου

*Δικηγόρος, DEA, DESS, ΔΝ Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ,
Μεταδιδάκτορας Έδρας UNESCO Ιονίου Πανεπιστημίου*

Ο δανεισμός πολιτιστικών αγαθών σε εκθέσεις του εξωτερικού συμβάλλει στην πολιτιστική διπλωματία και τον επαναπατρισμό παρανόμως εξαχθέντων αρχαιοτήτων, προάγει την εξωστρέφεια των μουσείων και την επιστημονική γνώση, ενώ εντάσσει τα έργα σε νέα συμφραζόμενα, παρέχοντας νέες πληροφορίες.

Ιδίως κατά την πρώτη περίοδο της οικονομικής κρίσης, η ελληνική εξωτερική πολιτική κλήθηκε να αναλάβει δράση προς τη βελτίωση του διεθνούς προφίλ της χώρας και να αποδείξει στο διεθνές περιβάλλον ότι είναι ένας πολύτιμος εταίρος. Οι διακρατικές συνεργασίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και ιδίως ο δανεισμός πολιτιστικών αγαθών, προσέφεραν σημαντική συνδρομή προς αυτή την κατεύθυνση.

Οι πολιτιστικές συνεργασίες μεταξύ των κρατών όμως ενθαρρύνονται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το θεσμικό πλαίσιο και οι πρακτικές δανεισμού που ακολουθούνται στην Ελλάδα εναρμονίζονται με διεθνείς και ευρωπαϊκούς κανόνες δικαίου. Από τον κωδικοποιημένο Ν. 5351/1932 που επέτρεπε την εξαγωγή εκτός συνόρων μόνο των «άχρηστων» ευρημάτων ανασκαφών, φτάσαμε στον κωδικοποιημένο Ν. 4858/2021, που προβλέπει σχετικά με τον δανεισμό

πολιτιστικών αγαθών για πέντε και 25 έτη με δυνατότητα ανανέωσης, ενώ ο Ν. 4968/2022 ψηφίσθηκε για τον επαναπατρισμό συγκεκριμένης συλλογής Κυκλαδικών Αρχαιοτήτων ύστερα από την προηγούμενη έκθεση αυτής στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης.

Δημιουργία πολιτιστικών αγαθών και διατήρηση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης: ο ρόλος της πνευματικής ιδιοκτησίας

Μαρία Σινανίδου

Δικηγόρος, LL.M, Διαπιστευμένη Διαμεσολαβήτρια, Επιστημονική Συνεργάτης Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης, νέες μορφές ψηφιοποίησης και χρήσης έργων ενισχύουν την πρόσβαση σε πολιτιστικά αγαθά. Παράλληλα, η νέα γενιά με την εξοικείωση με τη νέα τεχνολογία της επικοινωνίας και πληροφορίας καθίσταται πλέον όχι μόνο καταναλωτής, αλλά και συνδιαμορφωτής του τελικού έργου συμμετέχοντας ενεργά στη δημιουργία και παραγωγή του πολιτιστικού 'προϊόντος'. Η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί πλέον προτεραιότητα και ταυτόχρονα πρόκληση. Οι έννοιες του 'δημιουργού', της 'πρωτοτυπίας', αλλά και της 'διαχείρισης της πληροφορίας' προβληματίζουν και αμφισβητούνται. Η εισήγηση έχει σκοπό να αναδείξει τα ζητήματα που γεννώνται και τους τρόπους προσέγγισης των νέων μορφών δημιουργίας και διαχείρισης, ώστε να εξασφαλίζεται βιώσιμη πνευματική δημιουργία, η οποία να αποδίδει καρπούς πολιτιστικής κληρονομιάς και ισχυρή πολιτιστική διαχείριση. Σε αυτό το πλαίσιο, θα παρουσιαστούν και οι νέοι κανόνες που θεσπίζονται στην προσπάθεια δημιουργίας ασφάλειας δικαίου.

Πολιτιστική κληρονομιά και ανθρώπινα δικαιώματα: Ο ρόλος του δημόσιου χώρου

Σοφία-Μαρία (Φαίη) Πουλημένου

*ΜΔΕ, Δρ Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, διδάσκουσα
Τμήματος Τουρισμού, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Ο δημόσιος χώρος διαμορφώνεται από ένα σύνολο δομικών στοιχείων, όπως ενδεικτικά δρόμοι, πεζόδρομοι, πάρκα, πλατείες, παιδικές χαρές, η ποικιλομορφία των οποίων και η διαφορετικότητα στη χρήση τους, διαμορφώνουν το χαρακτήρα μιας πόλης. Η απρόσκοπτη χρήση του δημόσιου χώρου από διαφορετικές τυπολογίες χρηστών, ενισχύει την ανθρώπινη αλληλεπίδραση, την ελεύθερη έκφραση και την κοινωνική συμμετοχικότητα. Στο πλαίσιο των 17 Στόχων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ο υποστόχος 11.7 εστιάζει στην «*παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία*», ενισχύοντας τον ρόλο του δημόσιου χώρου στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης συνδράμει παράλληλα στη προαγωγή μιας δίκαιης, χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας, στην οποία διασφαλίζονται θεμελιώδεις Αρχές όπως οι Αρχές της μη διάκρισης, της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης.

Αυτή η προσέγγιση ευθυγραμμίζεται με τους ευρύτερους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης προάγοντας την κοινωνική ένταξη, τη διατήρηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής για όλους, ενισχύοντας την ενσυναίσθηση, την ανεκτικότητα και την αλληλεγγύη. Ως δομικά στοιχεία του αστικού ιστού, οι δημόσιοι χώροι ενσωματώνουν στοιχεία της τοπικής ιστορίας και του πολιτισμού και η χρήση τους θα πρέπει να πραγματοποιείται αφενός με γνώμονα την προστασία και τον σεβασμό της πολιτιστικής κληρονομιάς αφετέρου να λειτουργούν ως πυλώνες ανάδειξης της μέσα από τα δρώμενα και πολιτιστικές πρωτοβουλίες και δράσεις που πραγματοποιούνται σε αυτούς. Ως εκ τούτου, ο ρόλος του δημόσιου χώρου,

συνδέεται άμεσα με την άσκηση των πολιτιστικών δικαιωμάτων των χρηστών. Στο πλαίσιο της παρούσας εισήγησης, εξετάζονται ζητήματα και προκλήσεις που αφορούν στη βιώσιμη διαχείριση των δημόσιων χώρων, ειδικά σε σχέση με την άσκηση των πολιτιστικών δικαιωμάτων καθώς και τρόποι με τους οποίους ο σεβασμός απέναντι στα πολιτιστικά δικαιώματα, συνδράμει στη δημιουργία και διαχείριση ασφαλών και προσβάσιμων χώρων για όλους.

'Μαμάδες' και 'Μπαμπάδες' σε διαφορετικές αίθουσες: Η λογοκρισία ταινιών «σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης» στην Ελλάδα του 1950

Μαρία Χάλκου

*Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Τεχνών, Ήχου
και Εικόνας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Τα μυστικά της ζωής / Mom and Dad (William Beaudine, 1945) και Στη γωνιά του δρόμου/Street Corner (Albert Kelley, 1948) είναι διάσημες αμερικάνικες ταινίες «σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης» ('sex hygiene films') που προβλήθηκαν στις αθηναϊκές αίθουσες τον Νοέμβριο του 1950 ως «ακατάλληλες», με εκτεταμένες περικοπές, και σε χωριστές αίθουσες για το αντρικό και το γυναικείο κοινό. Με πρόφαση τον «εκπαιδευτικό» τους χαρακτήρα, αυτές οι ηθικοπλαστικές στην ουσία τους, ταινίες πραγματεύονται θέματα ταμπού, όπως το προγαμιαίο σεξ, τα αφροδίσια νοσήματα, η εκτός γάμου εγκυμοσύνη, η άμβλωση κ.ά. που, εξ αιτίας των περιορισμών του κώδικα Χείζ, αποκλείονταν από τη θεματική και την εικονογραφία του Χόλυγουντ.

Η εισήγηση, που στηρίζεται στο αρχειακό υλικό των αρμόδιων λογοκριτικών επιτροπών (διαθέσιμο στα Γενικά Αρχεία του Κράτους) και στα δημοσιεύματα του Τύπου της εποχής, επικεντρώνεται στις συζητήσεις της ελληνικής επιτροπής λογοκρισίας, στην κατασταλτική παρέμβαση του αστυνομικού διευθυντή Αθηνών και στις τελικές λογοκριτικές αποφάσεις. Εστιάζει στην αμηχανία της επιτροπής να τοποθετηθεί καθώς μετεωριζόταν ανάμεσα στο «απαραίτητο» για

«την προπαρασκευή της νεολαίας» περιεχόμενο και στους φόβους για την προσβολή των ελληνικών ηθών και της «δημοσίας αιδούς». Μέσα από την ανταλλαγή απόψεων στο εσωτερικό της επιτροπής, αλλά και των παρεμβάσεων της αστυνομίας, έρχονται στην επιφάνεια ζητήματα που αφορούν την καλλιτεχνική αποστολή του κινηματογράφου και την αισθητική (τι γινόταν αντιληπτό ως αποκρουστικό και αντιαισθητικό θέαμα), τις κυρίαρχες αντιλήψεις για τις γενετήσιες λειτουργίες και το γυναικείο σώμα, την άρνηση αυτοδιάθεσης του ενήλικου κοινού και την επιχειρούμενη ενηλικίωσή του από τις κρατικές αρχές. Επίσης, καταδεικνύεται μια άλλη σημαντική πτυχή του λογοκριτικού γεγονότος: η αξιοποίησή του ως μέσου προβολής και η εργαλειοποίησή του από παραγωγούς και διανομείς ως διαφημιστικού οχήματος των ταινιών τους.

Λογοκρισία και τεχνολογική ανάπτυξη στην Κίνα την εποχή του Σι Τζινπίνγκ

Αντώνης Πολέντας

*Δρ (υπ.) Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης
και Διερμηνείας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η έλευση της ψηφιακής εποχής προσφέρει δυνατότητες, αλλά παρουσιάζει και προκλήσεις για την κινεζική κυβέρνηση. Στην εποχή του Σι Τζινπίνγκ, η κινεζική ηγεσία έχει εκφράσει τη φιλοδοξία η Κίνα να καταστεί ηγέτιδα δύναμη στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης μέχρι το 2030, ενώ οργανισμοί της κινεζικής κυβέρνησης παράγουν προτάσεις διακυβέρνησης. Η εισήγηση εξετάζει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στις γενικές αρχές διακυβέρνησης της περιόδου του Σι Τζινπίνγκ και τις στρατηγικές ψηφιακής διακυβέρνησης που έχουν διατυπωθεί από κυβερνητικούς οργανισμούς. Πέρα από την εναρμόνιση αυτών των στρατηγικών με το γενικό πλαίσιο της «Αναγέννησης του Κινεζικού Έθνους», του «Ονείρου της Κίνας» και του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού», θα εξεταστούν περιπτώσεις κατά τις οποίες ο εκτεταμένος μηχανισμός λογοκρισίας της Κίνας, ενισχυμένος από τις προηγμένες τεχνολογικές δυνατότητες εποπτείας,

επαναθέτει τα όρια της επιγραμμικής ελευθερίας και έκφρασης. Η εξέταση των πολιτικών γίνεται στο ιδεολογικό πλαίσιο της μετα-μαοϊκής εποχής όπως εξελίχθηκε από την εποχή του Ντενγκ. Παρά τις προκλήσεις που παρουσιάζει η επέκταση των νέων τεχνολογιών αιχμής, η κινεζική κυβέρνηση έχει κατορθώσει προς το παρόν να χρησιμοποιήσει τα εργαλεία που τις προσφέρουν οι πρόσφατες εξελίξεις στην τεχνολογία για την ενίσχυση της εξουσίας της στο εσωτερικό καθώς και την αύξηση της επιρροής της στο εξωτερικό.

Deepfakes-η πρόκληση της δικαιοδικής προστασίας της αλήθειας στον δημόσιο λόγο

Παπανικολάου Τερψιθέα

*Δικηγόρος, ΔΜΕ Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, Σύμβουλος του
Εθνικού Ινστιτούτου Τεχνητής Νοημοσύνης Rhythmis*

Η εισήγηση πραγματεύεται το φαινόμενο των *deepfakes*, δηλαδή των συνθετικών αρχείων εικόνας, ήχου και βίντεο που δημιουργούνται χάρη σε συστήματα τεχνητής νοημοσύνης επιφέροντας αλλοίωση στην εικόνα, την εμφάνιση και τη φωνή ενός προσώπου. Θα δοθούν παραδείγματα αυθεντικών εικόνων και βίντεο και των αντίστοιχων *deepfakes* γνωστών προσώπων που έχουν απασχολήσει πρόσφατα τη δημοσιότητα και θα γίνει μια προσπάθεια ευαισθητοποίησης του κοινού στον εντοπισμό των κρίσιμων διαφορών. Στη συνέχεια, θα επεξηγηθεί πως δημιουργούνται τα *deepfakes* και οι περιπτώσεις επωφελούς και δυνητικά επικίνδυνης χρήσης τους. Τέλος, θα γίνει μια σύντομη επισκόπηση του νομικού πλαισίου (νομοθεσία προστασίας προσωπικών δεδομένων, διανοητικής ιδιοκτησίας, ποινικό δίκαιο, *Digital Services Act* και *AI Act*) με επισήμανση των κενών και των αναγκαιών τροποποιήσεων/συμπληρώσεων ώστε να ανταποκριθεί η νομοθετική ρύθμιση στην αντιμετώπιση των απειλών που ενέχει η χρήση των *deepfakes* για τους καταναλωτές, τους πολίτες και την ίδια την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Τα προικοσύμφωνα τον 16ο αιώνα και τα δικαιώματα των γυναικών

Ιωάννα Τσουκαλά

*Αρχειονόμος, ΔΜΕ Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας
και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μέλος ΕΟ ΙΗΡC*

Η εισήγηση τοποθετείται στο ερευνητικό πεδίο των επιστημών της Αρχειονομίας και της Ιστορίας. Μέσα από τις πράξεις ενός νοταρίου τον 16ο αιώνα και συγκεκριμένα, μέσα από τα προικοσύμφωνα και κάποιες ακόμα συγγενικές αυτών πράξεις, προκύπτουν απτά τεκμήρια για τον ρόλο της γυναίκας, τις εξουσίες, τα δικαιώματα και τη θέση που κατείχε την εποχή εκείνη. Το ταξίδι στο χρόνο μας φέρνει μνήμες από το κοντινό παρελθόν και μας αποδεικνύει πως για εκατοντάδες χρόνια, η γυναίκα στερούνταν βασικών δικαιωμάτων-ακόμη και του δικαιώματος να συναποφασίζει την τύχη των ίδιων των παιδιών της.

Ενδέκατη Θεματική ενότητα

Δίκαιο Πληροφορίας-Πνευματική Ιδιοκτησία-Varia

Πληροφορία και ανθρώπινα δικαιώματα υπό το πρίσμα των θεωριών περί νομικής προσωπικότητας

Διονύσης Μοσχόπουλος

*Καθηγητής Ιστορίας της Διοίκησης και Θεωρίας των
Θεσμών, Τμήμα Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας
και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να δώσει μία νέα διάσταση στον προβληματισμό που συνδέεται με την αντιμετώπιση των κινδύνων που επιφέρουν οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας στα ανθρώπινα δικαιώματα. Έχει διαπιστωθεί ότι οι νέες τεχνολογίες, εκτός από τα αδιαμφισβήτητα οφέλη που παρέχουν, διασπύουν τον κοινωνικό ιστό, θέτουν σε κίνδυνο το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και διαμορφώνουν νέες πηγές διάκρισης των πολιτών.

Απέναντι στα προβλήματα αυτά η επιστημονική κοινότητα έχει ευαισθητοποιηθεί αναζητώντας τρόπους αντιμετώπισής τους. Ορισμένοι υποστηρίζουν την απόλυτη ελευθερία πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες, ενώ άλλοι υποστηρίζουν την ανάγκη νομοθετικών περιορισμών αναφορικά με την χρήση τους. Τέλος, σύμφωνα με μία τρίτη άποψη υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί στο κοινωνικό σώμα, μέσω της εκπαίδευσης, μία νέα συνείδηση. Καμία, ωστόσο, από τις προτεινόμενες λύσεις δεν έχει ως γνώμονα την φιλοσοφία του δικαίου και ειδικότερα τους θεωρητικούς προβληματισμούς περί της νομικής προσωπικότητας. Επιχειρώντας να καλύψει αυτό το κενό, η βασική ιδέα της παρούσας ανακοίνωσης είναι η ακόλουθη:

Το δίκαιο δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς το υποκείμενό του. Το υποκείμενο αυτό (υποκείμενο δικαίου) διαθέτει υποχρεώσεις και δικαι-

ώματα. Οι υποχρεώσεις αποτελούν έκφραση του ηθικού στοιχείου που εκδηλώνεται με την ελευθερία ενώ τα δικαιώματα (υποκειμενικά δίκαια) αποτελούν έκφραση του στοιχείου της ατέλειας του ανθρωπίνου όντος. Το ατελές, ωστόσο, ον δεν υφίσταται μόνο ως μονάδα αλλά και ως πλειάδα. Μεταξύ δε μιας πλειάδας ατελών όντων αναπτύσσονται κοινωνικές σχέσεις και μέσω αυτών προκύπτουν συλλογικότητες με κοινές επιδιώξεις (κοινά συμφέροντα), οι οποίες μπορεί να αποκτήσουν και την ιδιότητα της νομικής προσωπικότητας. Η παραδοσιακή, ωστόσο, αντίληψη περί των νομικών προσώπων εμφορείται από την πεποίθηση ότι νομική προσωπικότητα διαθέτουν μόνο όσες συλλογικότητες έχουν αναγνωριστεί μέσω κρατικών διαδικασιών που προβλέπονται από την οικεία έννομη τάξη. Έτσι ωθούμενοι από την πίεση των ποικίλων αναγκών που απορρέουν από τον πολιτικό και κοινωνικό βίο, οδηγούμαστε στην αναγνώριση της αυτοδυναμίας ποικίλων συλλογικοτήτων που δεν διαθέτουν νομική προσωπικότητα (όπως είναι π.χ. οι αποκαλούμενες στην πολιτική επιστήμη «ομάδες πίεσης», οι μη αναγνωρισμένοι σύλλογοι κ.λπ.), χωρίς να εξετάζουμε εάν αυτές οι συλλογικότητες συνιστούν ζωντανές κοινωνικές οντότητες, που διαθέτουν ενότητα σκοπού και είναι συμβατές με το δίκαιο και την κοινωνία. Μπορούμε να προσομοιάσουμε αυτή τη νομική παθογένεια με μία λανθασμένη αριθμητική πράξη, η οποία όμως καταλήγει να έχει ένα σωστό αποτέλεσμα (π.χ. $2 \times 4 = 9 - 3 = 5$).

Η παραπάνω νομική παθογένεια εκφράζεται και στον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τις νέες τεχνολογίες, οι οποίες έχουν επιβάλλει την τεχνική αλληλεπίδραση σε βάρος της κοινωνικής (π.χ. κατάργηση φυσικού χώρου εργασίας, κοινωνικά δίκτυα κ.λπ.), γεγονός που έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας πλασματικής ψηφιακής κοινωνίας, στους κόλπους της οποίας δεν μπορεί να επικοινωνήσει αποτελεσματικά και αξιόπιστα το άτομο με τη κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η διατύπωση μιας βελτιωμένης θεωρίας περί νομικής προσωπικότητας. Με τον τρόπο αυτό θα καταστεί εφικτή η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων που επιφέρουν οι νέες τεχνολογίες στα ανθρώπινα δικαιώματα και θα αποκατασταθεί ο δεσμός που συνέχει το άτομο με τη κοινωνία.

Το δικαίωμα στην έρευνα και η σχέση του με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας

Δάφνη Παπαδοπούλου

*Δικηγόρος, ΔΝ Τμήμα Νομικής, ΑΠΘ, LL.M,
Αναπληρώτρια Διευθύντρια Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας*

Η έρευνα είναι απαραίτητη για την επιστημονική εξέλιξη. Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας μπορεί να δημιουργήσει εμπόδια στη διενέργεια έρευνας, ειδικά όταν πλέον στις σύγχρονες μεθόδους έρευνας εμπλέκεται η πρόσβαση, η αποθήκευση και η επεξεργασία μεγάλου αριθμού ψηφιοποιημένων δεδομένων και έργων. Για την κάλυψη αυτής της ανάγκης φαίνεται να θεσπίστηκαν οι δύο εξαιρέσεις για την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων στην Οδηγία 2019/790. Αντικείμενο της εισήγησης θα είναι κατ' αρχάς η διερεύνηση τού κατά πόσο είναι αποτελεσματικές οι εξαιρέσεις για την ικανοποίηση του σκοπού για τον οποίο θεσπίστηκαν, ιδίως μέσα από την ενσωμάτωσή τους στα διάφορα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Σε ένα δεύτερο στάδιο θα αναλυθεί κατά πόσο η επανεξέταση των υφιστάμενων ευρωπαϊκών ανθρωπίνων και θεμελιωδών νομοθετικών εργαλείων σε σχέση με τους σκοπούς και τους στόχους της ΕΕ είναι δυνατό να καταστήσει την έρευνα ως μία συνταγματική και ηθική επιταγή.

Από έργο, πολιτιστικό αγαθό και αντίστροφα: Το άρθρο 31Α Ν. 2121/1993 για τα έργα εικαστικών τεχνών που έχουν καταστεί κοινό κτήμα και οι συνέπειες για πολιτιστικούς φορείς και κοινό

Θεόδωρος Χίου

*Δικηγόρος, ΔΝ, Μεταδιδάκτωρ Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ,
Επιστημονικός Συνεργάτης Διδασκαλίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο*

Το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και το δίκαιο πολιτιστικής κληρονομιάς είναι δύο κλάδοι που αλληλοεπιδρούν πολλαπλώς. Αφενός, με τη λήξη των πνευματικών δικαιωμάτων, τα έργα παύουν να υπόκεινται στην αποκλειστική εξουσίαση του δικαιούχου και δύνανται να εκληφθούν ως πολιτιστικά αγαθά που εντάσσονται στην προστατευτέα πολιτιστική κληρονομιά. Αφετέρου, τα πολιτιστικά αγαθά μπορούν να αποτελέσουν πρώτη ύλη για τη δημιουργία νέων έργων, τα οποία με τη σειρά τους θα προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, στο βαθμό που συνιστούν πρωτότυπα πνευματικά δημιουργήματα.

Η νεοεισαχθείσα διάταξη του άρθρου 31Α Ν 2121/1993, διά της οποίας ενσωματώνεται το άρθρο 14 της Οδηγίας 2019/790 στην ελληνική έννομη τάξη, ρυθμίζει ένα ειδικό σημείο τομής των δύο κλάδων. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, όταν έχει λήξει η διάρκεια προστασίας ενός έργου των εικαστικών τεχνών, κάθε υλικό που προκύπτει από την αναπαραγωγή του έργου αυτού δεν προστατεύεται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ή με συγγενικά δικαιώματα, εκτός εάν το υλικό που προκύπτει από την εν λόγω αναπαραγωγή είναι πρωτότυπο, με την έννοια ότι αποτελεί προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του. Ακολούθως, η νέα αυτή διάταξη επηρεάζει το καθεστώς απόκτησης πνευματικών ή συγγενικών δικαιωμάτων επί (ψηφιακών) απεικονίσεων (π.χ. φωτογραφία ή τρισδιάστατο μοντέλο) έργων εικαστικών τεχνών που δεν συνιστούν (πλέον) προστατευόμενα έργα αλλά πολιτιστικά αγαθά, όπως π.χ. ένας αναγεννησιακός ζωγραφικός πίνακας. Η εισήγηση παρουσιάζει το περιεχόμενο της νέας ρύθμισης και διερευνά την επίδραση που αναμένεται να ασκήσει η

εφαρμογή της στις ψηφιοποιήσεις συλλογών εικαστικών έργων από πολιτιστικούς φορείς, όπως μουσεία, αλλά και στο κοινό που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει αυτές τις ψηφιακές απεικονίσεις.

Τεχνητή νοημοσύνη και δίκαιο των διακρίσεων- οι αλγοριθμικές διακρίσεις

Μαρία Χατζησαββίδου

*Δικηγόρος, ΜΔΕ (υπ.) στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές
Νομικές Σπουδές της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ*

Η εισήγηση εκθέτει το πρόβλημα των αλγοριθμικών διακρίσεων και τη συσχέτισή του με το δίκαιο απαγόρευσης των διακρίσεων και το δικαίωμα στη μη διάκριση, όπως κατοχυρώνεται από το πρωτογενές και δευτερογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Οδηγίες 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ). Αφού εξεταστεί ο ορισμός της αλγοριθμικής διάκρισης και η αναπαραγωγή διακρίσεων από τις αυτοματοποιημένες μηχανές μάθησης, θα αναλυθεί η έννοια της μηχανικής μάθησης και οι τρόποι με τους οποίους οι διακρίσεις μπορούν να «μολύνουν» τους αλγορίθμους. Θα διερευνηθούν τα «μεροληπτικά δεδομένα εκπαίδευσης» (“*bias in, bias out*”) και η απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) *Test-Achat*. Θα γίνει μια σύντομη ανάλυση του πρωτογενούς και δευτερογενούς ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου απαγόρευσης των διακρίσεων της επενέργειάς του στις εθνικές έννομες τάξεις.

Η εισήγηση κατόπιν θα επικεντρωθεί στις αλγοριθμικές διακρίσεις βάσει των νομικά προστατευόμενων κατηγοριών στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα των κατηγοριών φύλου, φυλής ή εθνοτικής καταγωγής, καθώς και αναπηρίας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού και θρησκείας ή πεποιθήσεων. Θα εξεταστεί επίσης εάν υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου μη διάκρισης στις περιπτώσεις των αλγοριθμικών διακρίσεων. Τέλος, θα ερευνηθεί η έννοια της διάκρισης λόγω συσχέτισης που ανέπτυξε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις υποθέσεις *Coleman* και

CHEZ και η δυνατότητα συμπερίληψης περιπτώσεων αλγοριθμικής εσφαλμένης ταξινόμησης.

Σεξισμός και ρητορική μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Μαρία Κάλφα

Δρ, Διδάσκουσα ΔΠΘ, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, ΔΠΘ

Αικατερίνη Κυριαζή

Οικονομολόγος, Εκπαιδευτικός MSc

Στην εισήγηση εξετάζεται η σχέση του σεξισμού με τη ρητορική μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η ρητορική μίσους συχνά λειτουργεί ως μέρος μιας πυραμίδας που στο αποκορύφωμά της εκδηλώνεται με εγκλήματα μίσους. Είναι σημαντικό να διερευνηθούν ζητήματα όπως η δημοκρατία, η ελευθερία του λόγου και τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς συχνά υποστηρίζεται ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να εκφράζεται όπως επιθυμεί στο πλαίσιο μιας δημοκρατίας. Σε ποιόν βαθμό, όμως, η ελευθερία του λόγου επιτρέπει την υποκίνηση βίας και μίσους; Η εισήγηση εξετάζει το περιεχόμενο της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο, τις συνέπειες, αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισης.

Αντιρρησίες συνείδησης: Η περιδίνηση των δικαιωμάτων τους από τη Μεταπολίτευση έως σήμερα

Παναγιώτης Ξανθόπουλος

Δικηγόρος, ΜΔΕ (Δημόσιο Δίκαιο, ΑΠΘ) ΜΔΕ (Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο, ΑΠΘ), ΜΔΕ (θεωρία δικαίου και διεπιστημονικές νομικές σπουδές, ΑΠΘ), Τμήμα Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων ΑΠΘ

Η 15η Μαΐου είναι καθιερωμένη ως Ημέρα Αντίρρησης Συνείδησης, μια μέρα που τιμάται ιδιαίτερα από οργανώσεις της κοινωνίας των

πολιτών. Οι αντιρρησίες συνείδησης είναι πρόσωπα τα οποία για λόγους συνείδησης αρνούνται να εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις λόγω θρησκευτικών ή ιδεολογικό-πολιτικών πεποιθήσεων.

Η υποχρεωτική στράτευση καθιερώθηκε στην Ελλάδα το 1911. Αμέσως αυτό δημιούργησε πρόβλημα σε θρησκευτικές κοινότητες που αρνούνται διαχρονικά τη στράτευση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, οι οποίοι διώχθηκαν παντάπασι. Η πρώτη πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας αρθρογραφεί για τις απανωτές δίκες και καταδίκες των Ελλήνων αντιρρησιών θρησκευτικής συνείδησης. Ως προς τους ιδεολογικούς αντιρρησίες συνείδησης, έχουμε την πρώτη δημόσια δήλωση αντίρρησης συνείδησης από το Μιχάλη Μαραγκάκη (1986), ενώ συγχρόνως και άλλοι γνωστοί αντιρρησίες όπως ο Παναγιώτης Μακρής (1987) ακολούθησαν τον ίδιο δρόμο.

Σήμερα, αν και το νομοθετικό πλαίσιο έχει προοδεύσει σε σχέση με τη δεκαετία του 80' υπό την επιρροή της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), αλλά και λόγω της θεσμικής και κινηματικής πίεσης από τους αντιρρησίες, το νομοθετικό αυτό πλαίσιο είναι τιμωρητικό (π.χ. ο αντιρρησίας υπηρετεί εναλλακτική πολιτική υπηρεσία τρεις μήνες περισσότερους από τους στρατεύσιμους). Υπάρχουν επίσης πολλές διατάξεις που απαιτείται να μεταρρυθμιστούν για να μπορεί να γίνει λόγος για εναλλακτική κοινωνικής πολιτικής υπηρεσίας σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η χώρα μας, όπως πιστοποιήθηκε και με την υπόθεση του Λάζαρου Πετρομελίδη. Κλείνοντας, σήμερα η πληροφορία και ο τρόπος που αυτή διαδίδεται βοηθά τους αντιρρησίες συνείδησης που οργανώνονται διεθνιστικά και συμμετέχουν σε οργανώσεις «ομπρέλες», όπως το *European Bureau for Conscientious Objection* (EBCO), που αποτελούν συνεπείς συνομιλητές των ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών.

Και τώρα που θα προσφύγω; Δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας στο ψηφιακό περιβάλλον: Νομική προστασία σε περιπτώσεις προσβολής τους

Καλυψώ Κουρτίδη

*Δικηγόρος, ΜΔΕ Εμπορικού Δικαίου ΑΠΘ, Πιστοποιημένη
Υπεύθυνη Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (DPO)*

Η εισήγηση αναλύει τα οργανωμένα, θεσμοθετημένα συστήματα-Επιτροπές, στα οποία δύνανται να προσφύγουν οι προσβαλλόμενοι, όταν διαπιστώσουν ότι θίγονται τα δικαιώματά τους πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας στο διαδίκτυο από παράνομες ενέργειες τρίτων. Θα γίνει λόγος για τις εξής Διοικητικές/Δικαστικές αρχές: 1. Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ): Σε περίπτωση που εντοπισθεί παράνομο Όνομα Χώρου (*domain name*), οι δικαιούχοι προγενέστερων δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας δύνανται να προσφύγουν στην ΕΕΤΤ μέσω υποβολής Καταγγελίας και να αιτηθούν τη διαγραφή ή/και την εκχώρηση του επίμαχου Ονόματος Χώρου (*domain name*) σε εκείνους. 2. Επιτροπή για τη Γνωστοποίηση Διαδικτυακής Προσβολής Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Συγγενικών Δικαιωμάτων (ΕΔΠΠΙ) του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΟΠΙ): Στην ΕΔΠΠΙ μπορούν να απευθυνθούν οι δικαιούχοι δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων σύμφωνα με τις νομοθετικώς προβλεπόμενες προϋποθέσεις, για την άμεση παύση και αποτροπή της προσβολής των δικαιωμάτων τους στο ψηφιακό περιβάλλον. 3. Διοικητική Επιτροπή Σημάτων του Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (ΟΒΙ): Δικαιούχοι προγενέστερων δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας (εμπορικών σημάτων), δύνανται να προσβάλλουν την καταχώριση παράνομων σημάτων ή να αιτηθούν την ακύρωσή τους με τα ένδικα μέσα της Ανακοπής και της Αιτήσεως Διαγραφής. 4. Δικαστικές αρχές: Για προσβολές δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στο ψηφιακό περιβάλλον, οι προσβαλλόμενοι δικαιούχοι έχουν δικαίωμα προσφυγής στα πολιτικά δικαστήρια, προκειμένου να αξιώσουν άρση/παράλειψη της προσβολής, καταβο-

λή αποζημίωσης για την ανόρθωση της περιουσιακής ζημίας και την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης, εφόσον η προσβολή έγινε με υπαιτιότητα του τρίτου, λήψη ασφαλιστικών μέτρων σε περίπτωση επείγοντος κ.λπ., αναλόγως με τη φύση και την έκταση της προσβολής.

